

MENTOR

DIJAŠKI LIST DVAJSETO LETO

I/II

*V TEM ZVEZKU SODELUJEJO /
JANKO MLAKAR / T. K. / JOŽA
LOVRENČIČ / I. DOLENEC / IVO
BRNČIČ / ST. PETELIN / ESÉN /
JOŽA HERFORT / Dr. R. KO-
LARIČ / CRASSUS*

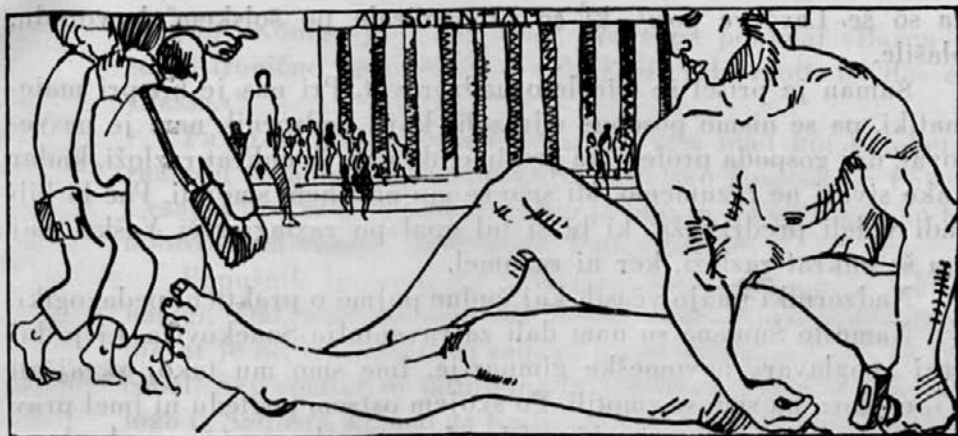
Vsebina.

Janko Mlakar / Spomini	1
T. K. / Nasveti dijaku o duševnem delu	11
Joža Lovrenčič / Romarji	16
I. Dolenec / Na gori kralja Matjaža	17
Ivo Brnčič / Videnje	23
St. Petelin / Marširala legija koroška	24
Esén / Gospodu moje Goriške	27
Joža Herfort / Tetka	28
Ernst Eckstein / Obisk v karcerrju	32
Dr. R. Kolarič / A. M. Slomšek	37
Obzornik /	
Nove knjige	40
Naši zapiski	45
Sola in dom	46
Pomenki	47
Zanke in uganke	48

Uredništvo lista: Prof. dr. Joža Lovrenčič, Ljubljana, Zrinjskega cesta 7. / Na uredništvo se pošiljajo vsi rokopisi in dopisi, ki so namenjeni za objavo v listu. Rokopisi se ne vračajo. / Uprava je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 5. / Na upravo se naslavljaajo vsa naročila in reklamacije.

Vsak naročnik, naj dobiva list naravnost na svoj naslov ali pa pri poverjeniku, mora poravnati vso naročnino v prvi polovici letnika, sicer ne bo dobil več 6. štev.

Mentor izhaja med šolskim letom vsakega 1. v mesecu. Urednik prof. dr. Joža Lovrenčič, izdaja Prosvetna zveza (dr. Jakob Mohorič), tiska »Slovenija« (predst. Albert Kolman, Ljubljana, Celovška cesta 61). / Celoletna naročnina za dijake Din 30—, za druge in zavode Din 40—. Posamezna številka Din 4—. Plačuje se naprej. / Štev. ček. računa pri poštni hranilnici v Ljubljani 14.676. / Naročnina za Italijo: Lit. 10— za dijake, Lit. 15— za druge; za Avstrijo: S 4— za dijake, S 6— za druge. — Plačuje se po italijanskih, oziroma avstrijskih čekovnih položnicah »Katoliških misijonov« v Grobljah pri Domžalah. — Naročnina za Ameriko 1 dolar, za vse druge kraje vrednost 4 švic. frankov. / Poverjeniki dobivajo za vsakih 10 plačanih izvodov enajstega zastonj. — Plačati pa morajo vso naročnino za vse naročene izvode pred izidom šeste številke vsakega letnika.

Janko Mlakar / Spomini.

Nova vlada.

Ko sem hodil v šesto, so se izvršile na gimnaziji velike spremembe. Dobili smo novo vlado. Nadzornik Smolej je bil upokojen in na njegovo mesto je prišel Šuman.

Profesorski zbor je sklenil, da priredi gimnazija obema baklado s podoknico. Mi bi bili ta sklep sprejeli z navdušenjem, če bi se bila vsa zadeva vršila med šolskim časom; tako se pa nismo posebno ogrevali zanj. Našo brezbržnost je najbolj občutil dr. Ragazzi, ki nas je teden pred slovesnostjo skoraj vsako popoldne po šoli — kakšna nesramnost — vabil v obračanju in korakanju. Nalašč smo vsako povelje napak izvršili, revež je pa s palico, ki jo je rabil kot sablo, dirjal ob dolgih vrstah, kakor bi imel konja pod seboj. Bil je namreč rezervni častnik pri topničarjih.

Baklada ali prav za prav »lampijonada« — nosili smo mesto bakel lampijončke — se je izvršila v lepem redu, imela pa je to slabo posledico, da se je vsa gimnazija prehladila.

Tiste dni je bilo namreč vreme jako spremenljivo, dež in sneg sta se kar menjavala, in tako je nastala na ulicah velikanska brozga, katere seveda niso odkidali. Župan Grasselli se je pač že takrat ravnal po geslu, ki ga je bil dal njegov naslednik Tavčar glede snega: »Bog ga je dal, Bog ga bo vzel.«

Ker dijaki še nismo nosili galoš ali snežk, smo odnesli precej brozge v čevljih domov, in drugi dan so že vsi razredi tako kašljali,

da so se Levčeve gosi¹, ki so promenirale po šolskem drevoredu, plašile.

Šuman je prišel še isto leto nadzorovat. Pri nas je bil pri matematiki, pa se nismo posebno odrezali; kajti nadzornik nam je nasvetoval, naj gospoda profesorja prosimo, da nam še enkrat razložijo, kadar kake stvari ne razumemo. Mi smo se mu na tihem smejali. Pač bi bili radi videli predrzneža, ki bi si bil upal po razlagi reči Vašku, naj mu še enkrat razložijo, ker ni razumel.

Nadzorniki imajo včasih kaj čudne pojme o praktični pedagogiki.

Namesto Šumana so nam dali za ravnatelja Senekoviča, ki je bil prej »poglavar«² novomeške gimnazije. Ime smo mu takoj skrajšali v »Seneko«, pa smo se zmotili. Po svojem ostrem pogledu ni imel prav nikake podobnosti z rimskim filozofom Seneko, pač pa s kraljem džungle; zato se ga je kmalu prijelo ime »Tiger«.

Vpeljal je več neprijetnih in celo poniževalnih novotarij, kakor na primer cenzurne listke. Ako je bil kdo imenovan v dveh ali več predmetih, je razrednik poslal staršem že s prvo pošto primerno »pohvalo«.

Vsa višja gimnazija je bila ogorčena nad to nepotrebno in žaljivo naredbo.

»Ali nas ima še za otroke? Mi že sami lahko povemo staršem izid konference, če se nam zdi potrebno. To je čisto navadno denuncijantstvo. In kako pridejo očetje do tega, da morajo plačevati poštnino za pisma, ki jih nič ne brigajo, ampak jih samo vznemirjajo?«

Tako smo se potegovali za svoje pravice in za pravice staršev ter zabavljali čez Tigra.

Novo mesto nam je dalo tudi novega razrednika, Repušnika, silno nervoznega človeka. Če je le kdo malo glasneje list obrnil, je že zakričal; ako je pa kdo kak papir pretrgal, ga je kar vrglo s stola. Bil je tudi edini profesor, ki ni sklenil rok pri molitvi. Drugi so nas navadno pozvali k molitvi z »oremus«³ in se pokrižali, Repušnik se je pa naslonil z rokami na mizo in rekel rezko: »Betet!«

Ko sem to doma povedal, se je oče silno razjezil. »Zato pa, pravim, versko šolo sem, da bodo profesorji z dijaki molili, ne pa dajali slabega zgleda!« In spustil je tako filipiko zoper »brezverske šole in brezverske profesorje«, da bi jo bil kanonik Jeran lahko sprejel za uvodni članek v »Zgodnjo Danico«.

Jaz mu to pot nisem ugovarjal. Sicer sem soglašal z njim glede profesorjev, ki v šoli ne molijo, glede verske šole pa še ne, kajti Wappler je bil tudi v šesti pust, jako pust.

Repušnik ni bil v šoli nikdar dobre volje, znal je pa biti jako zbadljiv. To smo zapazili takoj prvo uro, ko nas je bral. Imeni »Kai-

¹ Levec je imel tam trgovino in gosi, kjer danes Zankl dela barve. »Levčeve gosi« so »gospodinjile«² na Ljubljani od Mesarskega do Frančiškanskega mosta.

ser« in »König« je še prenesel, ko je pa poklical »Baron Lazarini«, se je ironično nasmehnil in vzkliknil: »Herrgott, ist das eine noble Classe.«²

Pa to ni bilo nič posebnega. Jaz sem imel kot katehet v nekem razredu zbrano vso »duhovsko in deželsko gosposko«: Papeža, Škofa, Cesarja in Kralja. Najbolj čudno je bilo to, da sta Cesar in Kralj jako dobro znala verouk, Škof malo, Papež pa nič.

Repušnik je poučeval latinščino. Izenadil nas je takoj pri prvi nalogi. Dal nam je prevesti berilo »Der Nutzen der Bienen«.³ Že diktat je bil tako dolg, da smo ga pisali skoraj pol ure. In še o koristi čebel! Saj vendar ni latinščina živalstvo. Jaz sem se pripravil za nalogo iz Sallusta, ki smo ga brali, pa nas gre profesor s čebelami mučiti!

Naloge ni skoraj nihče dokončal, tako da smo taki, ki smo pisali nezadostno, imeli večino.

Sploh je bila pri Repušniku glede nalog pravcata loterija. Pri prvih zvezkih je bil jako prizanesljiv; ko se je pa naveličal popravljanja in je postal nervozen, je pisal nezadostne rede brez ozira na število napak. Dobro se še spominjam, da sem nalogo, ki je bila vsa rdeča, pisal »povoljno«, takoj naslednjo, v kateri sem imel polovico manj napak, pa »nezadostno«.

Čeprav sem hodil h kaligrafiji, ki je bila nekak »prisilen« predmet za »lepopisce« cela tri leta, sem še vedno tako grdo pisal, da so mi profesorji včasih napisali k redu kako opazko glede pisave. Tako mi je nekoč profesor Matija pod »hvalno« nekaj pripomnil, česar pa nihče ni znal brati. Grem torej h katedru in ga prosim, naj mi raztolmači svoje hierogliffe.

»Vidite, zapisal sem: „Težko se bere.“ Drugič tako pišite, da se ne bom mučil z vašimi hieroglifi.«

Seveda, profesorju je dovoljeno pisati hierogliffe, dijaku pa ne.

Ko sem hodil v višjo gimnazijo, so vpeljali v nekaterih šolah strmo pisavo. Jaz sem se je takoj oprijel, zlasti zaradi latinskih nalog. Zdelo se mi je namreč imenitno, če sem napisal diktat na eno stran, prevod pa na drugo. To se je pa dalo pri Repušniku doseči edino le s strmo pisavo.

Ko sem pri neki nalogi zapazil, da diktata ne spravim niti na ta način na eno stran, sem ga pisal s črkami, visečimi na levo. K nesreči je takrat Repušnik hodil proti svoji navadi po sobi. Proti koncu ure se ustavi ob moji klopi in mi pogleda v zvezek.

»Herrgott! Dem Kerl ist sogar die Steilschrift nicht genug steil, er schreibt noch zurück.«⁴

Zakričal je pa tako, da mi je skoraj držalo zletelo iz roke. Spisal

² »Moj Bog, to je pa 'nobel' razred!«

³ Korist čebel.

⁴ »Moj Bog! 'Kerleu' celo strma pisava ni zadosti strma, ampak piše še nazaj.«

sem potem nalogo do konca in jo nesel na kateder, ne da bi jo bil še enkrat prebral. Vedel sem namreč že naprej, da bo »nichtgenügend«. In nisem se zmotil. S tako jezo napisanega reda še nisem nikdar našel v svojem zvezku.

Navzlic mojim »pijanim« črkam sva se z Repušnikom še precej dobro razumela. Imel sem pri njem vedno »povoljno« brez ozira na pismene rede, to pa menda zato, ker je vedel, da sem vedno vsaj za silo pripravljen.

Profesorji so nam navadno naložili kak »penzum«, Repušnik pa ne. Morali smo kar sami preračunati, koliko je treba za eno uro preparirati. In tako se je včasih zgodilo, ko smo hitreje prevajali, da smo več vzeli, kakor smo pričakovali. V takem slučaju je Repušnik mene poklical, ker je vedel, da imam vedno več prepariranega, kakor je bilo treba. Temu pa ni bila vzrok pridnost, marveč družinske razmere.

Starši so namreč zahtevali, da smo ob nedeljah in praznikih popoldne šli vsi skupaj na sprehod, najprej h krščanskemu nauku in k litanijam, potem pa v Tivoli ali kam drugam v bližnjo okolico.

V tistih časih Ljubljancani še niso tako poplavljali Gorenjske kakor dandanes, ko je ob lepem vremenu kolodvor v nevarnosti, da ga ne podero. Kar je bilo bogatih, so se vozili na Posavje, drugi so bili pa zadovoljni, da so le prestopili mestno užitninsko mejo.

Jaz nisem preveč ljubil družinskih sprehodov; zato sem se jim, zlasti v višji gimnaziji po možnosti izogibal. Ostal sem rajši doma in prepiriral na zalogo. To mi je pri Repušniku zelo prav hodilo, kajti vprašan sem bil večinoma le takrat, ko smo že preveč prevedli.

Za grščino in slovenščino smo dobili profesorja Pleteršnika.

So ljudje, ki jih imamo sicer radi, pa jih prav posebno ne spoštujemo. So pa tudi taki, ki jih spoštujemo, dasi jih ne ljubimo. Edino o Pleteršniku se spominjam, da smo ga imeli radi in ga tudi spoštovali. Bil je pa tudi mož za to; vedno resen, a nikdar osoren, poleg tega pa dober in prizanesljiv do skrajnosti.

Pleteršnik je bil osebnost, ki nam je naravnost vsilila spoštovanje in ljubezen. Pri njegovi uri smo bili mirni kakor pri Kermavnerju, pa ne iz strahu, ampak iz spoštovanja. Niti na misel ni nikomur prišlo, da bi bil motil pouk. Vsa tri leta, kar smo ga imeli, ni nikogar opominjal, pa tudi povoda ni imel za to. Samo enkrat se je nekoliko vznevoljil.

Spraševal je Görerja pri tabli slovnico. Fant je bil popolnoma nepripravljen. Pleteršnik bi bil pa, kakor je navadno delal, rad iz njega vsaj toliko izvlekel, da bi mu ne bilo treba dati »nezadostno«.

»Povejte, česa ne razumete!«

Namesto da bi bil Görer za dobrohotno vprašanje s primerno vljudnostjo odgovoril, je položil kredo na mizo in šel v klop.

Bil je res že četrť ure pred tablo, toda če profesor ne izgubi potrpežljivosti, je tudi dijak ne sme.

Vašek bi bil v takem slučaju fanta zapisal v razrednico, kakor je svoje dni Kunšiča; Pleteršnik je pa samo rekel: »Görer, to si bom zapomnil!«

Na obrazu se mu je brala bolj žalost, nego jeza.

Navadno potegnejo dijaki vedno s sošolcem proti profesorju, mi pa z Görerjem nismo. Bili smo tako ogorčeni nad njegovim nesramnim vedenjem nasproti ljubljenu profesorju, da bi ga bili dali na »ponk«, pa nam je ušel.

Veliko prizanesljivost Pleteršnikovo nam kaže tudi neki drug slučaj, ki sem si ga prav dobro zapomnil.

Takrat je bil vprašan, če se ne motim, Sreiner. Fant je izvrstno prevajal s pomočjo »Freunda«,⁵ ki ga je bil predrzno položil kar na Iliado. Pleteršnik pride počasi do njegove klopi, mu vzame »golju-fijo« in mu jo vtakne pod klop.

»To lahko doma rabite. Prevajajte dalje!«

Mi smo kar strmeli.

V peti je pozabil Rooss na hodniku na drveh Ksenofonta, v katerem je tičal »Freund«. Drugo jutro mu izroči Kermavner knjigo, prevod je pa konfisciral. Poleg tega je dobil fant še »primerno«, češ, da je rabil »prepovedane« učne pripomočke.

Navadno dijaki kaj radi zlorablajo profesorjevo prizanesljivost; mi Pleteršnikove nismo.

V šesti mi je potekalo šolsko življenje mirno in brez razburjenja. Zdi se mi pa, da so še nekoliko »pometali«, kajti padla je tretjina razreda, in sicer štirje popolnoma.

Pometali so pa temeljito Vašek in drugi. Na kratki poti iz pete v sedmo je opešala polovica popotnikov. Od petdesetih petošolcev nas je prijadralo v sedmo — petindvajset.

Gospòd Tomaž.

V svojem romanu »Rošlin in Verjanko« popisuje Kersnik v »gospodu Tomažu« tip družabnega in gostoljubnega duhovnika. Za model je služil pisatelju Tomaž Potočnik, ki je tiste čase kaplanoval v Dobu, ko je Kersnik pisateljeval na Brdu.

Z gospodom Tomažem smo bili v duhovnem sorodstvu. Dokler je bil na Vrhniki za kaplana in sem jaz vodil domov »micke«, se ni dosti brigal zame, česar mu pa nisem štel v zlo. Kajti v tistih časih se mi je tem bolje godilo, čim manj so se odrasli zame brigali.

Ko sem dovršil tretjo, je bil gospod Tomaž prestavljen v Dob, in

⁵ Nemška prestava klasikov.

takrat je bilo, da me je prvikrat vzel k sebi na počitnice. To je bil zame velik doživljaj.

Kolikokrat sem zavidal one mestne tovariše, ki so se lahko ponasali, da so bili na počitnicah na Gorenjskem, na primer v Zgornji Šiški ali celo pod Šmarno goro. Zdaj sem šel pa tudi jaz na »kmete«, in to tako daleč, cele tri ure od Ljubljane!

Z majhnim zavitkom perila v roki sem hitel po Dunajski cesti, kakor bi bil imel peroti. Oziral sem se na lepe Kamniške planine, štel kilometre in prebiral napisne table vasi, skozi katere me je peljala pot. Niti treh ur nisem porabil, pa sem bil že v lični dobovski kaplaniji, kjer sta me gospod Tomaž in njegova stara, zvesta postrežnica Marijana prav pristrčno sprejela.

Tiste tri tedne, ki sem jih potem preživel v Dobu, se mi je tako dobro godilo, kakor še nikdar poprej.

Bil sem ves božji dan na prostem in pridno pomagal župnikovi služinčadi pri poljskem delu. V nekaj dneh sem že vozil s konji, kakor skušen konjski hlapec. Tudi jezdit sem se naučil; nekolikokrat sem padel s konja, pa sem znal. Kako je bilo prijetno dirjati po pokošenih travnikih ali pa ležati na visoko naloženem senenem vozu!

Zvečer sva navadno sedela z gospodom Tomažem na klopi pred kaplanijo in lepo složno kadila, gospod Tomaž pipo ali portoriko, jaz pa cigareto. Dejal je namreč, da je kratkočasneje, če skupaj puhava.

Ko sem prišel v višjo gimnazijo, mi je koncem počitnic ponudil portoriko, češ, da sem že zadosti velik za cigare. Poskusil sem, pa mi ni dobro storilo. Gospod Tomaž se mi je smejal.

»Vidiš, Janko,« me je bodril, »vsak začetek je težak.«

Leto pozneje je gospod zbolel na pljučnici in zdravnik mu je prepovedal kajenje. Tedaj seveda tudi meni ni ponujal cigar, in še danes sem mu za to hvaležen. Koliko sveta sem si pač že ogledal za tiste denarje, katere bi bil spustil v obliki dima v zrak, ako bi se bil navadil kaditi!

Cigare sem se lotil pozneje samo še enkrat. Da bi se je le ne bil!

Bilo je na Finžgarjevi novi maši. Bogoslovci in gimnazijci smo šli na sprehod proti Selu. Vsi razen mene so ponosno kadili z rdečimi pasovi ovite regalitas.

»Na, tu imaš; še ti eno zapali, da ne boš delal žalostne izjeme,« mi je rekel Petrovčev sedmošolec.

Ker nisem hotel biti »žalostna izjema«, sem se dal pregovoriti. Toda prav s tem sem postal nad vse klavrna izjema.

Cigare nisem niti do pasu pokadil in že sem moral sesti na bližnji obcestni kamen. Vse hiše so plesale pred menoj, tako da sem željno čakal, kdaj pripleše mimo tudi župnišče, da bi v njem skril svojo sramoto. Pa je nisem ...

Od tedaj ne kadim več, hvala Bogu in tisti — regalitas; kajti gotovo je koristneje, če zapravljam denar po planinskih kočah, kakor da bi ga nosil v trafike. —

V Dob sem hodil vedno peš, tja in nazaj. Takrat so ravno gradili kamniško železnico. Ko sem se nekoč vračal iz Doba in prišel do Save počasnih in težkih korakov (nazaj se mi nikdar ni mudilo), zagledam pri vstopu na pravkar dodelani železniški most tablo, ki je vsakemu obljubljala 24 ur, če bi si upal stopiti nanj. Meni sicer na urah ni bilo kdo ve kaj ležeče, zlasti ker niso bile zlate ali srebrne, marveč tiste dolgočasne v zaporu, vendar sem čutil v sebi dolžnost, poskusiti, ako me most drži.

Najprej se ozrem okrog sebe, če ni v bližini kdo, ki bi mi lahko pomagal do nezaželenih ur. Ko vidim, da je zrak čist, grem lepo počasi in mirno čez most. Že sem se bližal drugemu savskemu bregu, ko se slučajno ozrem in zagledam čuvaja, ki je stopil na most. Takoj ga poženem v beg. On je dirkal zadaj, jaz pa spredaj. Ko vidi, da me ne bo dohitel, zavpije za menoj: »Fant, počakaj, nekaj si izgubil!«

Mož gotovo ni vedel, da sem hodil na Graben v šolo.

»Kar zase obdržite, kar ste našli!« mu zakličem in jo še hitreje podedim. Zaradi večje varnosti sem tekel prav do Aleša.

Ko sem bil v šesti, je šel gospod Tomaž za župnika na Breznico, kamor sem hodil potem do njegove smrti na počitnice.

Ta srečna okoliščina je najbrže odločila, da sem se že v dijaških letih lotil planinskega pisateljevanja. Planine sem imel pred durmi, zrak je pa tam gori v brezniški župniji itak tako prenasičen s pisateljskim duhom, kakor po mestih s tovarniškim dimom. Saj so ta zrak dihali pesniki, kakor Prešeren, in pisatelji, kakor Finžgar.

Na Breznico sem prišel prvikrat o božiču, ob hudem mrazu in debelem snegu. Ko sem se vozil na saneh iz Žirovnice po veliki cesti, skoraj nisem vedel, ali naj bi gledal na Triglav ali na Stol. Do takrat sem ju občudoval samo od daleč, z Dunajske ceste ali z Gradu, sedaj sem ju pa imel tako blizu, da bi kar segel po njih.

Pri večerji sem se sestal z dr. Muhovcem, ki je takrat, ko še ni imel lastnega doma v Žirovnici, užival gostoljubnost gospoda Tomaža, prav kakor jaz. Da sem s svojim profesorjem pri isti mizi jedel in pod isto streho spal, se mi je zdelo silno imenitno, zlasti, ker je bil gospod v zasebnem občeivanju tako ljubezniv, da mi ni v ničemer kazal predstojnika.

V šoli seveda je bila med nama tista običajna oddaljenost, ki jo je dr. Muhovec vedno znal varovati nasproti dijakom. V verouku mi je dal od šeste naprej vedno »odlično«, pa ne zato, ker sva o počitnicah pri isti mizi jedla in pod isto streho spala, ampak zato, ker sem ga pošteno zaslužil. Samo enkrat mi je nekoliko spregledal. Bilo je to v osmi prvo uro po velikonočnih počitnicah.

Dr. Muhovec ni imel navade loviti. Ko si bil vprašan, si bil potem nekaj ur, včasih tudi celo konferenco, varen pred njim, samo miren si moral biti. Kdor je pa šepetal ali se na kak drug način proti disciplini udejstvoval, je hitro zaslišal izza katedra glas: »Sie sind geprüft.«^a Ta »geprüft« je bil za nagajivca navadno porazen.

Sicer se je tuintam zgodilo, da se je kdo najprej dobro pripravil in potem nalašč nagajal, da je bil »geprüft«, pa to je bila samo izjema.

Tisto uro po veliki noči je pa dr. Muhovec naredil izjemo. V naše veliko presenečenje je kar brez kataloga določil srednjo vrsto, da jo bo vprašal. V tej nesrečni vrsti sem sedel tudi jaz in popolnoma »non paratus«. Bil sem namreč prav pred prazniki vprašan in še počitniško razpoložen.

K sreči je moj levi sosed manjkal, in takoj sem se pomaknil na njegovo mesto, da bi ušel preteči nevarnosti. Dr. Muhovec je to zvi-jačo zapazil, se malo nasmehnil in molčal.

Splošno sem se pa za dr. Muhovca pridno učil, ker bi se bil sramoval, ako bi ne bil dobro znal, ko sva o počitnicah tako po domače občevala; za »odlično« v verouku sem se pehal tudi že iz ozira na gospoda Tomaža.

Prva prijatelja, katera sem si pridobil na Breznici, sta bila rjavka Luca in kodrasti čuvaj Dečko. Prijateljstvo je bilo sklenjeno takoj prve dni. Stalo me je samo kos kruha in nekaj kosti. So pač tudi živali podkupljive.

Bilo bi pa pametneje, če bi ne bil tako hitel s tem znanjem. Moja nova prijatelja sta me namreč isti božič spravila v veliko zadrego. Jaz sem sedel na Luci, Dečko je pa dirjal včasih pred njo, včasih za njo.

Ker smo imeli vsi trije čas, smo šli nekega lepega dne na sprehod.

Na veliki cesti srečamo dolgo vrsto z ogljem natovorjenih voz. Kobilica se je menda zbala črnih vreč in se je začela vzpenjati. Pri tem je prišel v nevarnost konj prvega voznika.

»Fant,« je kričal mož, »mojega bo udarila. Stopi s kobile in jo pelji s tira, da moremo mi mimo.«

Ubogal sem in takoj nato sva že z Luco ležala v snegu, jaz v zametenem jarku, ona pa nad menoj. K sreči je bil jarek zanjo preozek, sicer bi se bila gotovo kar name ulegla. Hitro sem zlezel med prednjimi nogami izpod nje in jo potegnili za uzdo kvišku. Druge škode ni bilo, kakor da mi je Luca z nepotrebno, dasi nenameravano »gesto« preparala na stegnu hlače do kolena. Seveda je bilo tudi to nekoliko nerodno, če se pomisli, da so bile hlače nove in edine, ki sem jih imel s seboj.

Ko sem se vrnil v župnišče, sem našel v hišterni Marijano. Po

^a Vi ste vprašani.

kratki razlagi so se preselile hlače z mojih nog v njene roke, jaz pa na zapeček. Bilo je prav idilično. Zunaj je solnce sijalo, pri mizi je Marijana z očali na koncu nosu šivala moje hlače, jaz sem pa sedel na peči in se grel. Žal, da se je ta idila le prehitro končala.

Pred hišo so prižvenketale sani in takoj nato sta prišla dva duhovnika v hišterno. Marijana vstane in izgine z mojimi hlačami vred skozi vrata. Ko se duri zopet odpro, stopi v sobo gospod Tomaž in sede z gosti za mizo. Kmalu nato se prikaže Marijana, pa ne z mojimi hlačami, marveč z vinom, gnjatjo in kruhom. Gospodje so pri mizi jedli in pili, jaz sem se pa skrival na zapečku in sline požiral.

Tedaj pride v sobo dr. Muhovec, za njim pa Dečko. Takoj steče k mizi in povoha gospode (namreč Dečko, ne dr. Muhovec), nato pa skoči na klop in začne cviliti in se stegovati na zapeček.

Bil sem sramotno izdan, to pa celo iz gole pasje ljubezni.

Ker je bil gospod Tomaž jako dovzeten za vsako šalo, v kateri je sam igral vlogo v tvorni obliki, jaz pa v trpni, me je najprej predstavil gostom, nato pa posadil v kot za mizo, da mi je vzel vse misli na beg.

In zopet je bilo zelo »idilično«. Jaz sem z gospodi južinal, Marijana mi je pa v kuhinji šivala hlače.

Tem prvim počitnicam, ki sem jih preživel pod Stolom, je sledila dolga, dolga vrsta drugih. Polagoma sem si pridobil na Breznici nekako domovinsko pravico. Poznalo me je vse, mlado in staro, v bližnji sosesčini celo konji in psi. Gospod Tomaž me je povsod s seboj jemal, in tako sem polagoma spoznal vse kraje, župnišča in duhovnike od Brezij do Bele peči.

Posebno dobro mi je ostal v spominu prvi obisk pri triglavskem župniku Aljažu. Takrat sta bila z nama tudi dr. Muhovec in kanonik Sušnik. Pogovarjali so se o Triglavu in Trenti. Meni je to silno imponiralo, kajti do tedaj je bila edina moja »visoka« tura še le Stol.

Da sem gospode opozoril nase kot »alpinista«, sem se tudi jaz pri prvi priliki oglasil. Ko je namreč Aljaž omenil, da namerava »Alpenverein« popraviti Dežmanovo kočo, sem se hitro vtaknil vmes in se pohvalil s »SPD«.

»Slovensko planinsko društvo« bo gotovo kmalu postavilo na Triglavu kakšno kočo, da ne bo treba Slovencem hoditi v nemško.«

»Kaj bo tisto vaše 'SPD' naredilo, ko pa ne zna drugega, kakor drevesa pleskati,« se je zasmel Aljaž poredno.

Jaz sem osramočen obmolknil. Bilo je namreč nekaj resnice na njegovi opazki, ker je »SPD« takrat zaznamenovalo pot od gledišča na Rožnik, to pa tako temeljito, da je bilo vsako drugo drevo »pleskano«.

Aljaž se je pa kmalu v tem oziru poboljšal in postal steber takrat še zelo mladega in šibkega društva.

Življenje na deželi se mi je že v Dobu zelo priljubilo. Ko smo pa v šesti brali »Georgica«, sem se še bolj zanj vnel. Toda jaz nisem kmečkega življenja in dela le opazoval, kakor je delal Vergil, marveč sem se ga tudi udeleževal. Najrajši sem seveda opravljal tisto delo, pri katerem je Luca vlekla voz, med tem ko sem jaz na njem sedel. Posnemal sem pa slavnega rimskega pesnika zlasti v tem, da sem v senci ležal (takrat se še niso sončili) in gledal, kako so se drugi na polju potili.

Pri neki taki priliki sem dva nagajiva paglavca občutno kaznoval, pa mi še z mezincom ni bilo treba ganiti.

Bilo je jako zagatno popoldne. Zato sem legel v senco pod košato lipo. Nad menoj so lastovice letale za mušicami, krog mene so kobilice cvrčale, pod bližnjim kozolcem je župnikov hlapec klepal koso, na njivi so pa dekcle plele, med njimi tudi Tonova Mina, ki je večkrat delala v župnišču dnine.

Bil sem že na polovico v kraljestvu sanj, ko se naenkrat pripodita med glasnim kričanjem Minina otroka, devetletni Tonka in enajstletni Francek. Vsa »štimmunga« je na mah zginila.

»Fanta, bodita mirna ali pa pojdiva tako daleč, da vaju ne bom videl in ne slišal!«

Paglavca sta si moj opomin tako k srcu vzela, da sta mi pokazala osle in kričanje podvojila. Zaslužila sta po vseh človeških pravicah, da bi ju bil nekoliko zlasal in jima ušesa navil. Pa se mi ni ljubilo vstati; tudi ni Mina rada videla, ako je kdo drug tepel njena otroka, ker je to delo sama rada opravljala.

Ko premišlujem, kako bi lahko dosegel svoj namen, ne da bi mi bilo treba vstati, mi pade pametna misel v glavo.

»Tonka,« pokličem mlajšega, »ali se Francka kaj bojiš?«

»Nič se ga ne!«

»Potem mu pa priloži eno okrog ušes, če si upaš!«

Takoj nato jo je Francek že imel in jo Tonki prav tako ročno vrnil z obrestmi vred. Sedaj se je pa začel boj. »ne boj, mesarsko klanje«. Ruvala, suvala, tepla in lasala sta se tako, da ju je bilo — prav zabavno gledati.

Naenkrat pa privihra Mina, kakor da je priletela iz balliste. Kar slepo je mahala po tistem klopčiču, ki se je premetaval po travi, ga razpolovila in zapodila domov.

In zopet je zavladal svet božji mir. Po zraku so letale lastovice, v travi so cvrčale kobilice, izpod kozolca se je slišalo enakomerno udarjanje klepača, na bližnji njivi so opravljale plevce, jaz sem pa ležal lepo v senci s prekrižanimi rokami pod glavo, gledal v jasno nebo in sanjaril...

Užil sem res prav veliko prijetnih dni tam na Breznici, na počitnicah pri gospodu Tomažu...

(Dalje.)

Nasveti dijaku o duševnem delu.

(Iz »Revue Belge de Pedagogie« 1926. Prevel T. K.)

Imejte vzvišen ideal in sleherni dan
delajte za njega ostvaritev!

I.

Na dan, ko je bil sprejet v Francosko akademijo, je Pasteur izpregovoril te-le besede: »Veličina človeških dejanj se meri po navdihnjenju, ki jih poraja. Blagor mu, kdor nosi v sebi notranjega boga, ideal lepote in mu je poslušen: ideal umetnosti, ideal znanosti, ideal domovine, ideal evangelskih lepote! To je vir velikih dejanj in velikih misli. — Vse to osvetljuje odsvit večnosti!«

Takoj v tem prvem razgovoru te pozovem, dragi prijatelj, da si zastaviš v svojih študijah kakšen smoter, ki bi ti študije požlahtnjeval in oplojeval ter krepil tvoje vsakdanje prizadevanje.

Ta ideal ti je že zasijal napol, s svojim prvim sijem; morda si ga pa celo zrl v vsem njegovem žaru. Vigny ga primerja »mladostni zamisli, vstvarjeni v zreli dobi.« In vprav to je, namreč: jasen vpogled v bodočnost, vedra ideja o cilju, ki ga je treba doseči, in o sredstvih, ki jih je v ta namen uporabiti, vzvišena ideja, ki uravnava naše življenje, vodi naše ravnanje, usmerja našo gorečnost za dobro in daje vsak dan novega poguma, da vztrajamo v započetem stremljenju. »Urejevati in voditi svoja dejanja,« je dejal mladi učenjak, Pupillon, »to je tista silna moč, ki dela človeka velikega in ga povzdiguje nad druge.«

Stremeti po idealu je dolžnost. Ni dovoljeno umnemu bitju živeti tjavendan, se nič povprašati, ali izpolnjuje poslanstvo, za katero je določeno. Nič ni pogubnejšega ko malomarnost v tem oziru. Življenje brez ideala je zgrešeno življenje.

Ta skrbnost za bodočnost je znak odlične in plemenite duše. Petnajstletni V. Hugo je vzklikal: »Jaz bom Châteaubriand in nič drugega.« Štirinajstletni si je bil Montalembert že zastavil cilj: delovati z besedo in peresom v obrambo Cerkve in svobode. Šestnajstletni Brunetière je dejal svojemu učitelju Gustavu Merlet-u: »Jaz hočem postati urednik (obzornika) »Revue des Deux-Mondes« in profesor na »Collège de France.«

V tako važnem vprašanju bi ti nič ne koristilo, če bi se vdajal iluzijam. Ne odloči se prej, dokler trezno ne premisliš, dokler ne preizkusiš svojih fizičnih sil, svojih duševnih moči, svojih moralnih svojstvenosti, svojih nagnjenj, svojih ničnosti in svojih antipatij.

Razmišljanje, izpraševanje vesti, nasveti tvojih staršev, tvojih učiteljev in tvojega duhovnega voditelja bodo pripomogli k temu, da se razkriješ sebi samemu.

Ceni torej sebe odkrito toliko, kolikor si vreden, pa ne straši se meriti visoko s svojimi ambicijami. Če se kdo zadovoljuje s pohlevnim polovičarstvom in se že v tem dobro počuti, je to znak bolnega, časih mrtvega srca. Vprav na ljudi takega kova je naperjena huda apostrofa razjarjenega pesnika: »Dajte mi svojih 20 let, če ne veste z njimi kaj početi!« Pasteur je dejal zboru študentov: »Prijatelji, bodi kakršenkoli poklic, ki si ga izberete, zastavite si vzvišen smoter!« O'Connel je kot mladenič pisal svojemu stricu: »Sedaj mi je stremeti za dvema ciljema: najprej si moram pridobiti vednosti, nato pa onih lastnosti, ki delajo popolnega gentlemana.

— Imam zares brezmejno hrepenenje in če se lahko tako izrazim, entuziaistično, ki spremeni vsako bridkost v radost. Čeprav me narava ni obdarila baš s talenti prve vrste, se ne bom nikoli zadovoljil s srednjimi mesti v svoji karieri.« — Le Verrier, čuteč, da mu rastejo moči, jih pozdravlja kot nado: »Že precej visoko sem zlezel na lestvici,« pravi, »zakaj se ne bi še dalje vzpenjal?« — Eugène Delacroix, je zbujač svoje spomine, pisal svoj čas: »Visoko smo merili v svoji mladosti. Blagor onim, ki so lahko to tudi dosegli.«

Ko si določiš ideal, ga dolgo motri; daj se prepojit od njegove luči in prežeti od njegove toplosti! Povzemi ga v kratki formuli, ki jo ponavlja pogosto, in ki naj doni v duši kakor zvok trobent. Prikroji ga vsem okoliščinam svojega življenja; prilagajaj ga ozkemu okviru svojega vsakdanjega dela. A zlasti ljubi ga strastno! Navdušuj se zanj kot mladi Aymerillot, kateremu polaga V. Hugo v usta besede:

Deux liards enviraient fort bien toutes mes terres,
mais tout le grand ciel bleu n'emplirait pas mon coeur.¹

Entuziazem uglajuje raskavosti poti. Ruskin je pisal nekoč: »Umetnik je oseba, ki se je uklonila zakonu, kateremu je težavno se pokoriti, da bi delila dobroto, ki ji jo je deliti slast. — Moja roka je utrjena od peresa, moje srce je v zadnjih vzdihih radi mišljenja. — Toda ne morem pisati o ničemer drugem kot o stvareh, ki jih ljubim.«

Mladostni entuziazem zažari v vsej svoji nežni krasoti, ki je globoko ganljiva. V občudovanju le-te je privrela Cardonelu iz srca naslednja kitica:

Ah! merveilleux élan d'une âme jeune encore!
Elle peut s'en aller de sentier en sentier.
Rien ne contentera la soif qui la dévore:
A cette soif sublime, il faut le ciel entier.²

Slednjič si utrdi v sebi neomajno prepričanje, da boš lahko ideal ostvaril. Treba ti bo energije, žilavosti. Če te angel dviga v višave, te tvoja pokvarjena narava vleče k zemlji in k prostaškim nasladam. Tu pa tam bo divjal vihar, zvezde bodo ugasnile in moral boš nadaljevati svojo pot v tesnobi in bolesti. Toda nikar ne izgubi poguma: dvigaj se in ponavlja vedno svoje geslo. In ker si tako srečen, da imaš vero, smeš prej upati na uspeh.

P. Bourget je pred nekaj leti pokazal na pomanjkanje vsakršnega prepričanja, vsakršne izvestnosti kot na prvi vzrok moralne dispresije, na kateri boleha človeštvo. »Pri svojem odhodu,« pravi, »je vera pustila v dušah te vrste razpoko, skozi katero se izcejaajo vse naše naslade.« Sicer pa, kaj se naj oklepamo višjih idej, če nimamo vere? Ali ni bolje uživati, živeti pokojno življenje brez vsakršnih trpkosti in čemernosti? Vidiš torej: nevernost in skepticizem sta hud, jedek strup, sovraga vsega dobrega.

Če začneš malo razmišljati o blagoslovu ideala, se boš ogrel zanj in stremel za njim neprenehoma do trenutka, ko boš moral dati račun o svojem življenju.

¹ Dva groša bi pokrila vso, kar je imam, zemljó,
a srca ne bi izpolnilo mi vse sinje nebó.

² O mlade duše čudovit polet,
ki more dvigati s stezó se na stezó!
Nič ji ne more žeje utesiti, ki muči jo,
žejo vzvišeno ji uteši le nebo! —

Ideal je nekakšno branilo, nekakšno vodilno načelo. Ko se polasti duha, ga zajame vsega. Postane načelo mišljenja, želenja, teženja in delovanja. Polagoma zamori in oslabi neurejene težnje in zla nagnjenja s tem namreč, da slabšo strast premaga z močnejšo. Mladostnik, ki ga kak višji princip ne obdrži na površju, se pa laže ujame v past kvarnih naslad; srce se mu zoži in se zapre velikodušnim idejam. Znan ti je Musse-jev verz:

Ah! frappe — toi le coeur, c'est là qu'est le génie!¹

To je resnica: najplemenitejše misli privro iz srca, ki je docela zavzeto od lepega in dobrega. Neki drug pesnik je pisal tudi prav resnično:

Où ne bat plus un coeur, tout élan s'amortit;
l'esprit sautille encore, le génie est sans ailes;
la foudre, au lieu d'éclairs, lance des étincelles;
enfin, plus rien de grand si le coeur est petit.²

R. P. Foudray S. J.

Vprav na ta način ureja ideal življenje. Postane pravilo, in takorekoč božja zapoved. Odréja čas dela in čas počitka. Uravnava intelektualne in moralne sile v red, ki je v božji volji. Pamet dobi vrhovno, neomejeno oblast, ki se ji druge zmožnosti uklonijo, zlasti pa brzda z močno roko neurejene težnje in uporabljá počasi njihov ogenj.

Ideal je luč in moč. Daje življenju zmisel, kar je prvi pogoj, za dobro uporabo življenja. Nič več ni negotovosti, nič več slepe sreče. Ideal podeljuje jasnost našim mislim in našim aspiracijam. Izkorišča vse energije bitja, jih združuje v nekakšen sveženj in jih usmerja k enemu smotru. Ideal je bil za Ozanam-a vir jasnosti, skrivnostna plodovitost za njegov intelektualni in socialni apostolat. Že s 17 leti je govoril z navdušenjem o velikem delu, ki se mu hoče posvetiti: dokazati iz zgodovine božanstvenost religije. »Prijatelji,« je dejal, »ves sem vznemirjen; delo je prekrasno, jaz pa sem mlad. Imam veliko upanja in uverjen sem, da bo prišel čas, ko bom izobrazil in dooblikoval svoje misli, ko jih bom mogel dostojno obrazložiti.« Smrt je prerano pokosila tega plemenitega služabnika Cerkve in resnice. A svoje mladostne obljube je držal Bogu.

Ideal je dobrota življenja in vir velikega veselja. Uravnava in vodi dejanja: povzdiguje, olepšuje, preobrazuje najneznatnejše malenkosti življenja. Okrajšuje dolgost poti, varuje pred bodečim trnjem. Zlasti pa stavi vse bitje v službo dobrega, daje plodovitost naravnim talentom in zmožnostim, razvija intelektualne kvalitete in moralne kreposti. Skratka, ideal podeljuje popolno dejstvovalnost, radi katere človek čuti, da živi višje življenje, ki je njega pravcata prvina.

Ali ne bomo veseli, če se moremo odzvati božjemu klicu, da smo »na ladji«, na kateri hoče božja Previdnost, da se izvrši naš »človeški prevoz«, da vršimo delo, ki ga je naročil Gospod žetve, da lahko v svojem območju vplivamo moralno in socialno? Junaško stremljenje za idealom osrečuje starost in navdaja z upanjem smrti.

Končno približuje ideal Bogu. Izpopolnjuje v nas podobo božjo, ko

¹ O, potrkej se na srce, v njem je tvoj genij!

² Kjer srce ne bije več, tam strt je vsak polet;

duh se pač giblje še, a genij je brez kril;

strele so brez bliska le še iskrice krešoč:

pač, če srce je majhno, v njem nič velikega več ni.

namreč ureja naše življenje, in razvija vsako našo zmožnost tako, kot je primerno. Zlasti pa je ideal popolna daritev lastnega bitja, ki nam sleherni dan narekuje besede: Glej tu sem, Gospod, da storim tvojo voljo. Postavil si me na zemljo v posebne namene. Iz vsega srca hočem tvojim namenom biti zvest: glej tu mojo moč in moje zdravje, tu so moje duševne zmožnosti, tu glej, kar je najplemenitejšega v mojem moralnem bitju; naj bo vse v tvojo službo. In tako se približaš Jezusu, Najvišjemu Idealu, čigar edina skrb je bila, delati voljo svojega Očeta. Ohrani vedno svoje srce odprto ko kelih, ki sprejema nebeško roso. Ingres je rekel svojim učencem: »Imejte vero pri svojem umetniškem ustvarjanju; nikar ne mislite, da boste kaj ustvarili brez višjih idealov v duši. Povzdiguje vedno oči proti nebu.« Krasne besede! Naj vam bodo deviza! Smelo naprej z idealom v srcu in z očmi, uprtimi v nebeški vzor.

III.

Kakšna praktična sredstva si boš izbral, da urediš svoje vsakdanje življenje v zmislu ostvaritve svojega ideala? Take-le na primer:

V združitvi z Bogom izpolnjuj vsak dan junaško svoje študentske dolžnosti. V združitvi z Bogom! To se pravi: delati moraš pod njegovim varstvom in naravnnavati vse nanj! Ko je neki mladenič vprašal sv. Tomaža Akvinskega za svet o svojih študijah, je dobil ta-le izvrsten nasvet: »Vaša molitev bodi neprestana. Ohranite si tudi skrbno čistost vesti. Ne storite nikdar ničesar, kar bi jo moglo omadeževati ali vas napraviti manj všečne Bogu.«

Koliko učenjakov je delalo »v duhu molitve«! Ampère je pisal po neki goreči meditaciji: »Proučuj stvari tega sveta; a ogleduj jih le z enim očesom; drugo oko pa ti bodi zmerom uprto v večno luč! Poslušaj učenjake, a poslušaj jih le z enim ušesom; drugo pa naj bo vedno pripravljeno, sprejeti mile glasove svojega nebeškega prijatelja! Piši samo z eno roko; z drugo se drži Boga, kakor se otrok drži svojemu očetu za obleko. Brez te opreznosti se boš nedvomno razbil ob kaki čeri.«

Ollé-Laprune, veliki katoliški filozof, je delal tudi v pričujočnosti božji. Evo ga pri pisalni mizi, pripravlja se na lekcijo za svoje učence-učiteljsišnike. Zbere se in zapiše v svoj intimni notes: »Danes praznik sv. Hieronima, učenika. Hočem se mu posebno priporočiti. Podučevati moram. Naj bo moje življenje vedno v skladu z mojo vero! Kolika sreča, da smem poučevati! Delovati, vplivati na umove, na duše! Priobčevati resnico! O da bi mogel to delati s spoštovanjem, iz ljubezni do resnice in do duš! Jezus, božji Učenik, uči me poučevati!«

Drugi so se zadovoljili s tem, da so na čelo svoje kopije ali partiture zapisali kak rek. Posnemaj te lepe zglede! Navadi se odslej darovati Bogu svoje vsakdanje delo; prineslo ti bo to obilo blagoslova.

To sredstvo ti bo pomagalo, da boš dobro izpolnjeval svoje dolžnosti. Tu mora izpolniti svoje obveznosti tvoja vest. Mehkužnost, polovičarstvo, strahopetnost so pomilovanja vredne slabosti.

Vsak mladostnik je pred bodočnostjo odgovoren. Misli na vlogo, ki te čaka. Ne boš potoval sam po poti življenja. Srečal boš zabludele ali hladne duše, ki bi jih ena sama beseda resnice spravila na pravo pot. Srečal boš morda nevedne duše, katerim bi storil veliko dobroto, če bi jim dal luči. Srečal boš morda padle duše, ki bi jih lahko vzdignil z besedo nade in zaupanja. Srečal boš gotovo slabotne duše, ki jih boš lahko potegnil za sabo

s svojim zgledom. Kolika škoda, če ne boš znal izpregovoriti takšnih besed resnice, če ne boš dajal takšnega rešilnega zgleda!

Zapomni si, da bo tvoj vpliv v zvezi s tvojo intelektualno in moralno vrednostjo. V življenju vsakega človeka pride odločilna ura, ko se zahteva od njega, da dá svoj delež. Gorje mu, če mu Bog ob tej uri poreče: »Tehtal sem tvojo vednost, tehtal sem moralno vrednost, pa našel sem te prelahkega.«

Naj ti bodo te pomenljive besede v spodbudo spričo kakega zopernega in težavnega dela ali ko te skuša takle nerazumljiv »ne ljubi se mi« odvrniti od vsakdanjega trudapolnega dela, ki ti ga nalaga Bog kot sveto dolžnost. Premagaj skušnjave lenobe; ustavlja se pogubnim sugestijam, ki bi te zavedle v brezbriznost, v polovičarstvo, »žalostno kapitulacijo mlačnih duš.«

Študiraj v združitvi z Bogom, da se pripraviš na ostvaritev svojega ideala. Znano ti je, kako je V. Hugo zavrnil Napoleona:

Non, l'avenir n'est à personne,
Sire, l'avenir est à Dieu!
L'avenir! l'avenir! Mystère!¹

Naj ne zameri poet, bodočnost je v božjih rokah, nedvomno, a je tudi v naših, v tem zmislu, da bo precej takšna, kakršno jo bomo mi napravili. Če bi ne bilo tako, čemu potem še tako pogosto ponavljajš: »Misli na svojo bodočnost!«

Gre za tvoje najdražje interese; imaš sredstev zadosti, da si ustvariš to bodočnost. Moraš pa imeti zelo trdno voljo. Carlyle je dejal: »Vse življenje je le nekaka neprestana spregatev glagola 'delati'.«

Dolžan si svoji družini, da vestno gradiš svojo bodočnost. Dolžan si to veliki družini, domovini. Bolj kot kedaj potrebuje ona sedaj elite. (Ožja domovina, tista, ki se bo v njej tvoj vpliv najbolj uveljavljal, ne pričakuje nič manj od tebe; kakšna sramota, če po lastni krivdi ne boš mogel tako uspešno in blagodejno delovati!) Nikakor ni dovoljeno današnji mladini, da si ustvarja bodočnost uživanja in egoizma. A plemenite in čiste duše niso nikoli smatrale življenja za stan uživanja. Ko je bil Montalembert še na gimnaziji, je pisal svojemu intimnemu prijatelju Cornudet-u: »Zakaj ne bi govorili naši rojaki na naših grobovih: Niso živeli zase, marveč za domovino? Zakaj se ne bi žrtvovali za svoje rojake? Če bomo živeli za domovino, bomo tako izpolnili božjo postavo, ki veli, da se naj ljubimo med seboj; kako bi pa še mogli bolj ljubiti svoje rojake, kakor če jim posvetimo vse svoje življenje?«

Tvoja bodočnost zavisi iz večine od tvojega sedanjega ravnanja. Kako bo sprejel Učenik tistega, ki ni obrodil sadu s svojimi talenti, ki je živel brez višjih aspiracij? Naj ti ne izgine iz spomina prekletstvo neplodnega figovega drevesa. V Dantejevem peklu trpé mlačne duše posebne muke. Pesnik čuje, kako vzkoprnevaajo od jeze in tulijo radi bolečin, pa povpraša svojega vodnika: »Kdo so ti, ki se mi zde tako globoko zatopljeni v žalovanje?« Učitelj odgovori: »To je stanje tistih klavrnih duš, ki so živele brez samote in brez hvale; nebo jih je zavrlo, da ne bi skazili njegove lepote. Nikakega spomina nanje ni na svetu: Pravičnost in Usmiljenje jih prezirata. Ne govoriva nič o njih, ampak oglej si, pa dalje!«

¹ Ne, bodočnost ni nikogar.
Gospod, bodočnost je v božjih rokah!
Bodočnost, bodočnost! Tajnost!

V združitvi z Bogom študiraj, da boš zastavil svoj razum v službo božjo. Sveti Bernard deli v pridigi svojim redovnikom študirajočo mladino v dve kategoriji: prvi so tisti, ki hočejo znanje radi znanja. Drugi delajo za plemenitejše namene: izobrazujejo svojo duševnost, da jo postavijo v službo božjo. Ti so hvalevredni. O. Gratry pravi, da je krščanski ideal študija združitev »dela« z »zveličanjem«.

Duševno delo, opravljeno v zmislu službe božje, odpira brezkončne horizonte; izpričuje lepoto duš, veličino in zaslužnost apostolata; zmanjšuje prekomerno samoljubje; nagiblje k žrtvam in pod njegovim vplivom se razcvetó duše za večno življenje.

*

Takšen je blagoslov in takšne so obveznosti ideala, napol zazrtega in rano že osvojenega; napravil bo iz tebe vestnega študenta; obdaril te bo z zakladi človeške in božje modrosti; prinesel ti bo najplemenitejše radosti in te bo povzdignil k Bogu.

Joža Lovrenčič / Romarji.

Iz časa smo in romamo na sveto goro večnosti
vse dni in noči in od vseh strani
romarji, romarji, romarji...

Dohitevamo se na poti in prehitavamo
ne po svoji volji — kakor nam je namenjeno,
in se poznamo po romarskih palicah
in — vsak jo ima — po čutaricah.

Naše palice — urezali smo si jih med potjô —
nam v rokâh rasto in cvetô
in ko se nanje opiramo, nam v srcu zori
sad božje ljubezni, miru in svete sproščenosti.

Čutarice naše romarske — sproti jih polnimo
iz studenih virov, ki iz večnosti vro
sladki in grenki in je v njih čudežna moč,
da se bližamo koncu, ki je začetek, psalme pojoč.

Iz časa smo in romamo na sveto goro večnosti
vse dni in noči in od vseh strani
romarji, romarji, romarji...

I. Dolenec / Na gori kralja Matjaža.

1. V Korotan!

9. avgusta letošnjega leta je poletna vročina kar sama vabila v kraljestvo svežih vetrov in mrzlih studencev; barometer je odločno kazal na lepo — pa sem jo mahnil k prijatelju, da bi dobil družbo za na gore. Grem tudi sam, če ni drugače; toda baš dan poprej se je ponesrečila na Triglavu neka gospodična iz Maribora, smrt profesorja dr. Jesenka je bila vsem še v živem spominu in nam je klicala, da človek nikdar ne ve, kje preži nanj neizogiba; družba ljubeznivega tovariša te torej na gorah ne kratkočasi samo, ampak ti lahko tudi — koristi.

Na mojo srečo je bil prijatelj istega mnenja, da jo je treba na gore udariti takoj, preden se vreme kako premisli. V načelu sva se torej hitro zedinila in treba je bilo odgovoriti na vprašanje: kam? Jaz sem predlagal Julijske Alpe. Tedaj sem pa nekaj — slišal!

»Ti presneti Kranjec! Ni srečen, če vsako leto ne sitnari pomladi okoli Golice, poleti pa po Triglavu! Dalje pa ne sega tvoje kranjsko obzorje. Čakaj, ti bom jaz glavo prav obrnil in ti odprl okence v svet! Pojdiva v kraljestvo kralja Matjaža — na Peci! Še preden boš prišel na goro, boš videl toliko lepe slovenske zemlje, da boš kar kraljeval v Ljubljani med kranjskimi specialisti za Gorenjsko.« V trenutku mu je bilo žal, da me je rahlo pobožal, dasi je veljal njegov poklon šele za negotovo bodočnost, pa je dostavil: »Saj veš, da je med slepci — enooki — kralj!«

Vsak bravec je pač uvidel, da mi ni kazalo drugega, kakor zlesti pred takimi razlogi ponižno pod klop. Julijskih Alp nisem niti v misel več jemal. Pač pa me je na mah obšla hudobna misel, kako bom prijatelja malo kaznoval za njegovo preveliko gorečnost v izvrševanju duševnih del usmiljenja (grešnike svariti, nevedne učiti, dvomečim prav svetovati...). Vse počitnice je ležala na meni mora neporavnane dolga; na pol sem bil obljubil dragemu znancu, ki se je zdravil v zdravilišču Topolšnici pri Šošanju, da ga bom obiskal. Saj bi lahko imel družbo na tej dolgi poti! Pa sem pričel:

»Izvrstna misel! Saj je res sramota, da Kranjci tako malo poznamo svet onkraj Celja, če je le malo oddaljen od železnice. Veš, kaj napraviva: nikar ne hodiva na Peco po železnici preko Prevalj in nato z avtobusom do vznožja, ampak potujva h kralju Matjažu — peš! To je romanje — pravo romanje pa mora biti združeno z vdanim prenašanjem dolge poti,

Razgled s Peca v smeri proti Mežici in obmejnemu pogorju med Jugoslavijo in Avstrijo.

vročine, žeje, pač vsega, kar so trpeli naši predniki, ko so hodili v Rim, v Kompostelje... Saj ne bova pešačila kar iz Ljubljane. Veš, nekoliko bova kralja Matjaža goljufala. Do Ljubljane kralj Matjaž ne vidi, tudi če gre na vrh Pece. Pred oči mu bova prišla šele onstran Celja, recimo v Šaleški dolini. Pa se peljiva n. pr. do Šoštanja, tam pa neopaženo izstopiva in potujva per pedes apostolorum preko Topolščice čez Št. Vid in Javórsko dolino v Črno, kjer umiva hladna Meža kralju Matjažu noge! S potjo bova še obiskala bolnika v Topolščici — saj veš, na takem pobožnem romanju mora človek gledati, da med potjo stori tudi kako dobro delo!

Dobro delo! Ta beseda je vžgala. Prijatelj ni mogel odreči, da bi ne pomagal obiskati mojega bolnika. Pod njegovo trdo skorjo bije namreč zlato srce — in naslednje jutro sva že gledala iz Šoštanja proti Peci, ali naju vidi kralj Matjaž, kako spodobno in skromno ubirava stopinje proti njegovemu gradu.

Sedaj pa ne bom opisoval prašne ceste od Šoštanja do Topolščice, ne vročih grap in gorskih potov po hribih med Šaleško in Mežiško dolino, ne samotne Javórske doline, ne curkov znoja, ki jih je iztisnilo v dolgih šestih urah iz najinih teles avgustovsko solnce; kajti kralju Matjažu bi se opravičeno za malo zdelo, če bi kdo v neposredni bližini njegovega bivališča govoril o takih vsakdanjostih. Prvi sončni žarki so naju 10. avgusta spremljali v Ljubljani na kolodvor, poslednji pa so izginjali za Peco ali njenimi nižjimi sosedi in sosedami, ko sva se krepčala v Črni, preden sva postavila korak po pobočju Pece, da prebijeva že ta večer v širokem naročju kralja Matjaža.

Komaj sva prišla v neposreden stik z njegovo sveto goro, sva izvedela nekaj, kar je nama utrdilo vero, da vlada v Matjaževem kraljestvu pravica, ki peha ošabne mogočnejše s prestola in povišuje ponižne in pravične.

2. Kaplan v Črni.

Kakor se nam tudi mudi h kralju Matjažu, moram vendar kratko omeniti dogodek s poti iz Šoštanja v Črno.

V senci starodavne lipe sva se s prijateljem hladila na okoli 1000 m visokem razvodju med Šaleško in Mežiško dolino, ko sta se pripeljala za nama na kolesih dva fanta nabornika. Ko sta videla, kako se nama dobro godi, sta se ustavila in beseda je dala besedo. Izvedela sva, da sta bila fanta na naboru v Mozirju, kamor spadata glede nabora po svojem rojstnem kraju; sedaj pa potujeta nazaj h gospodarju, pri katerem sta v službi: k veleposestniku Mihélu v Podpeci; tam služita kot žagarja na Mihélovi žagi.

Mihél! To ime mi je bilo dobro znano iz Badjurovih pravkar izišlih Izletov po Karavankah, kjer sem bral na str. 26: »...trdna kmetija Mihev (dpu 8 p)«, kar pomenja »kmetijo z domačo postrežbo in prenočiščem na posteljah«, in sicer razpolaga Mihel z 8 posteljami za turiste. Kako mi je znanje z Mihelovima žagarjema prav prišlo, bomo videli v tretjem odstavku našega spisa, ko sta me seznanila z Mihelom samim in njegovim sinom. Tu ju pa moram omenjati v neki drugi zvezi, ko sta se izkazala prav slabo poučena: vprašal sem ju, kdo je župnik v Črni, pa sta se odrezala, da ne vesta, ker ne zahajata dosti v cerkev.

S prijateljem sva se spogledala in se razumela: Vera peša! Čas kralja Matjaža se bližal!

Za duhovščino v Črni sem se zanimal iz posebnega razloga. Med številnimi slovenskimi duhovniki po Koroškem in Štajerskem, ki so bili

ob pričetku svetovne vojne preganjani, je bil tudi Vinko Razgoršek, moj dragi znanec iz študentovskih let, takrat kaplan v Črni; prav tako je imel velike sitnosti s politično in vojaško oblastjo njegov župnik Dobrovec kakor tudi njegov sosed Ivan Hojnik, župnik na Koprivni. Seveda sva se na tej poti s sopotnikom mnogo pogovarjala o gospodu Razgoršku, ki je izmed omenjenih treh pretrpel največ. Njegovo zgodbo sem slišal od več strani, pa tudi osebno sem imel priliko, da sem se z njim razgovarjal o onih težkih časih.

G. Razgoršek je bil prišel za kaplana v Črno l. 1911. Bilo je to njegovo prvo službeno mesto. Našel je tam delavsko izobraževalno društvo in se je lotil dela. Društvo je uspevalo in kmalu postalo eno izmed najmočnejših slovenskih izobraževalnih društev na Koroškem. To pa seveda raznim ljudem ni bilo prav in začeli so se truditi, da bi ga spravili iz Črne. L. 1913. so mu naprtli preiskavo, češ, da je zbiral denar za Srbe. (L. 1912. in 1913. je bila namreč, kakor znano, vojna balkanskih zaveznikov proti Turkom.) Izkazalo se je pa, da je samo neka članica njegovega društva zbiralala prispevke za srbski Rdeči križ, kar pa ni bilo prepovedano. Spomladi 1914 so ga zopet tožili, da je s svojimi somišljeniki pel panslavistične pesmi, klical: »Živela Srbija!« in »Dol z Avstrijo!« Preiskava je zopet mogla ugotoviti samo popolno izmišljenost teh obdolžitvev.

Preganjanje pa po Krekovem izreku pravični stvari samo koristi. (Mimogrede povedano: Krek je Razgoršku pri njegovem delu rad pomagal in je v tem času večkrat nastopil kot govornik v Črni.) Da je to res, se je pokazalo pri občinskih volitvah v maju l. 1914. Nemci, ki so doslej imeli v občinskem odboru večino (8 odbornikov izmed 14), so izgubili dva glasova in s tem tudi — večino. To je vse napravil ta slovenski kaplan! Proč mora tako ali tako!

Dobra dva meseca po teh volitvah se je pričela svetovna vojna. Takrat je bila marsikje ena stvar lahko dosegljiva: spraviti človeka v ječo. Nad g. Razgorška so se nasprotniki takoj spravili in so ga dolžili, da je branil rezervistom oditi k vojakom in da se je ob njih odhodu na kolodvoru na Prevaljah z njimi prerekal. Ovaduhi so se pa morali prijeti za nos, ko je preiskava ugotovila, da je bil ob tistem času g. Razgoršek — na Sv. Višarjah!

Končno so pa ovaduhi le mislili, da so prišli na svoj račun. Naperili so proti doslej neranljivemu kaplanu tri obtožbe: 1. da je nabiral denar za srbsko vojsko proti Avstriji, 2. da je vse Črnjane nahujskal tako, da drže s Srbi, in 3. da vedno ščuva proti Nemcem. Sedaj so res 24. avgusta prišli po g. Razgorška orožniki in so ga odvedli. Tri mesece je bil zaprt v garnizijskem zaporu v Gradcu. Štirikrat je bil zaslišan, uspeh je bil pa velika sramota za ovaduhe: kot nedolžnega so ga morali izpustiti. Blamaže ovaduhov je bilo pa precej deležno tudi vojaško sodišče, ki je bilo nasedlo črnjanskim lažnivim kljukcem, med katerimi je bil posebno strupen — orožniški stražmošter.

Sedaj bi človek pričakoval, da bodo šli v ječo ovaduhi. Toda to so bili vendar »državotvorni element«, »stebri države«! Zgodilo se jim ni nič; g. Razgorška so imeli še šest tednov pod policijskim nadzorstvom, da bi ne mogel tožiti.

Sicer pa bogve, če bi bil sploh — hotel tožiti. Pri njegovem trpljenju se je namreč na presenetljiv način uresničila beseda sv. Petra: »Pa če bi tudi kaj trpeli zaradi pravičnosti, blagor vam! Ne bojte se njihovega strahu in ne plašite se.«¹ Kadar g. Razgoršek pripoveduje o svojih doživ-

¹ Lampe-Krek, Zgodbe sv. pisma II, 1094.

ljajih v letih 1913—1920 (stori pa to nerad in samo, če ga prosiš), dostavi rad tole: »Vse, kar se mi je pripetilo v teh letih radi tega, ker sem bil zaveden slovenski duhovnik, sem prestal z neko posebno lahkoto. Nikdar se nisem ničesar bal; niti tega občutka nisem imel, da je hudo. Vse je minulo hitro in lahko in ne kapljica pelina ali zagrenjenosti ni ostala v meni.«

Res, prav kakor poje župančič:

Saj smo prebili sedem let,
prebili sedem hudih let,
prestali sedem suhih paš,
prepasli sedem suhih krav,
da ni nobeden »joj« dejal!

Tudi pri povratku iz ječe g. Razgoršek ni imel miru. Ker njegovi nasprotniki pri sodišču niso uspeli, so ga tožili pri deželni vladi in dosegli, da je bil premeščen iz Črne in da ni mogel dobiti župnije, dasi je bil on edini kompetent. Pa v vsem času ni gojil nikake maščevalnosti, ampak se je zanesel na sv. Petra:

»Ne povračujte hudega s hudim, ali kletve s kletvijo, nasprotno: blagoslovajte, ker ste za to poklicani, da dosežete blagoslov. Kdor namreč hoče ljubiti življenje in videti srečne dneve, naj brzda svoj jezik pred hudobijo in ustnice pred zvičajnim govorjenjem. Miru naj išče in naj hodi za njim. Gospodove oči so namreč obrnjene v pravične in njegova ušesa v njihove molitve, jezno obliče pa v hudobneže.«²

Ali se mu bo izplačala njegova »taktika«? Bomo videli.

Ko sem hodil po širokem trgu v Črni in spopolnjeval svojo zalogo v nahrbtniku, mi je šumelo po glavi vprašanje: Bogve, kje je sedaj gospod Razgoršek? Po prevratu je bil več let v Širju nad Zidanim mostom, pred nekaj leti sem pa bral med številom premeščenih župnikov tudi njegovo ime. Toda, kam je odšel — o tem pa v mojem malovrednem profesorskem spominu ni ostalo najmanjše sledi. Naj greva vprašati v župnišče, če vedo zanj? Ne veva, kdo tu župnikuje; poleg tega se dan nagiba, pred nama je še dolga pot. Če se bova preveč obirala po Črni, bo naju ujela črna noč že davno prej, preden bova v Uletovi koči. Torej kar naprej!

Natančnemu braveu ne bo prav, da hočeva tako hitro iz Črne, češ: saj se še ni izkazala pravica kralja Matjaža! Doslej smo slišali samo še o krivicah, ki so se godile Matjaževim sinovom očetu tako rekoč pred nosom. Mi pa hočemo pravice!

Prosim nekoliko potrpljenja — naslednji odstavek bo šele prinesel to, kar sem nepremišljeno obljubil že za to poglavje.

3. Kmet — kralj.

Kmet je kralj. Če ima dobro in čedno napravo, če ima primerno zemljo, da jemlje iz nje življenje in davek, če nima dolgov, pač pa polne hleve, in če ima še kopico zdravih in pokornih otrok, je kmet kralj, neodvisen od vsega sveta.

Tavčar, Cvetje v jeseni.

Ko sva proti večeru korakala ob Mežici proti Podpeci, se je v najino svečano razpoloženje vrivala tudi skrb, ali bova na poti kaj zašla, preden

² Lampe-Krek, Zgodbe sv. pisma II, 1092.

bova ob desetih ponoči ali še pozneje potrkala na vrata Uletove koč. Res pravi Badjura, da bi lahko prenočevala tudi pri kmetu Mihelu ravno nekako sredi poti med Črno in planinsko koč. Toda proti temu sva imela pomisleke: Kmetje imajo sedaj čez glavo dela, ne utegnejo se ukvarjati z ljudmi, ki po njih mnenju Bogu čas kradejo; kdo ve, ali bova pri Mihelu dobrodošla? V planinski koči bodo pa naju prav gotovo veseli, saj sem videl letos že po Kamniških planinah, da povsod oskrbnikom gorskih zavetišč manjka gostov.

Nisva hodila niti pol ure, ko naju ob mogočni žagi prijazno pozdravita dva žagarja. Lej jih no, saj sva jih komaj spoznala: to sta naša znanca od lipe proti št. Vidu! S kolesoma sta naju pustila daleč zadaj, se preoblekla in šla na delo. Pozdravljena! Kod se gre proti Mihelu?

»Kar s temale voznikoma pojdite! Saj so to gospod Mihel in njihov fant!«

O dobra sreča! Kaj ti more biti v neznanem kraju ljubše, kakor če dobiš prijaznega in zgovornega domačina, ki ti tolmači kraje in ljudi!

Gospod Mihel in sin sta namreč imela mentorske lastnosti v obilni meri. Vračala sta se s težkim vozom po klancu od žage proti domu, ki stoji na pobočju Pece v višini pičlih 1000 m nad morjem. Sedemdesetletni oče Mihel (prav za prav mu je bilo ime Símon) je sedel na vozu, dokler se ni voz začel pomikati v hrib, petindvajsetletni sin pa je poganjal konja. Kmalu smo bili v živahnem razgovoru. Gospod Mihel je pripovedoval, da že petdeset let »birtuje« (ta izraz je rabil za »gospodari«), a mu še ni nikdar predla tako trda kakor sedaj. Les ni nič vreden, živino mora prodajati pod ceno: o, kje so časi, ko je imel po devet parov konj, da je dan za dnem vozil ž njimi svoj les, zlasti pa rudo iz svinčenih rudnikov, ki se razprostirajo pod Peco. Njegovo posestvo obsega mnogo več nego 100 ha, štejejo ga torej med veleposestva in je imel tudi težave z agrarno reformo, češ, da se mora tako posestvo razdeliti, oziroma zmanjšati. Toda v sedanjih razmerah tudi tako število hektarov preživi veliko družino samo, če ne štedi truda in znoja.

Veliko družino! S to se res gospod Mihel postavi: živi mu šest sinov in šest hčera. Z veseljem sem ogledoval sina, ki je poganjal konja: vitek in visok kakor smreka, vsaka beseda pa kaže mladeniča, ki mnogo bere — in ne brez uspeha! Umska in srčna izobrazba je dajala fantu nekaj viteški nastop. Zdelo se mi je, kakor da hodim v družbi dveh vojakov iz vojske kralja Matjaža: eden je vzet iz števila starost, s katerimi se kralj Matjaž posvetuje, drugi pa iz vrst mladeničev, ki tvorijo njegovo nepremagljivo armado.

Ta vojaka sta takoj pričela vršiti nalogo armade kralja Matjaža: pomagati bednim. Ko je mladi Mihel izvedel, da nameravava še nocoj priti do Uletove koč (ki stoji — mimogrede povedano — na Mihelovi planini), sva se mu zasmilila in povabil je naju, naj prenočiva na njegovem domu. Nisva se branila — saj sva komaj čakala, da bi bil kdo od Mihelovih spregovoril to lepo besedo. Vendar sem vprašal še očeta, ki je bil ostal nekoliko za nami, ali bi mu bilo prav, če bi ga prosila za prenočišče. »Saj ne bo kazalo drugega,« je odgovoril prijazno; iz govora je zvenela pripravljenost, da gosta sprejme, obenem pa tudi ponos staroste kralja Matjaža, ki ne sprejema tujcev za denar, ampak iz viteške gostoljubnosti.

Konja sta bila trudna, tako da se je le počasi pomikal težki voz po strmem klancu. Časa je bilo torej dovolj, da smo se pomenili to in ono. Pogovor je nanesel tudi na župnika v Črni, pa sem izvedel, da zavzema

to odlično mesto že pet let — bivši »politični zločinec« Vinko Razgoršek! O kralj Matjaž, o kralj Matjaž! To si napravil samo ti! Svojega junaka, ki se je boril za tvojo pravico v dolini pod tvojim gradom, nisi pustil v zasmeh sovražnikom. Ne, vrgel si krivične napihnjence s prestola, pobrati so morali šila in kopita ali vsaj umolkniti, zavladal pa je tisti, ki je bil svojemu zatiranemu narodu do zadnjega zvest. Še je pravica na svetu! Kralj Matjaž ne plačuje vsake sobote, a vendar ne ostane nikomur nič dolžan. Kadar mu je krivice dovolj, pa udari, in ošabni puhloglavci izginijo, kakor bi jih nikdar ne bilo. Vse je vihar razdejal — narod pa zmeraj stali!

Šel sem dalje tiho prepevaje...

Hvala Bogu, da sem novico o gospodu Razgoršku izvedel iz ust Mihelovih. Kajti kako bi bil sicer obžaloval, da nisem ostal kar v dolini in da mi ne poteka nocojšnji večer v prijetnem razgovoru o časih, o katerih res velja: *meminisse iuvat* (spomin je sladek). Tako pa sem mislil: v Črni bi se ne bil mogel seznaniti s tako vrednima zastopnikoma kralja Matjaža, kakor sta oče Mihel in sin. Na eni strani sem res mnogo izgubil, na drugi pa mnogo pridobil. Kdo bo sedaj hotel tehtati, ali je večja izguba ali dobiček, ko je eno nesporno: Bog je nocoj pogledal na naju skozi veliko okno!

Nismo pa bili mi štirje popotniki edini, ki smo to noč lezli kakor mravlje po Matjaževi gori. Ne — bila nas je cela tropa: od vseh strani so namreč prihajale lučke in izginjale druga za drugo v gori; bili so rudarji z acetilenskimi svetilkami, ki so prihajali na nočno delo (od osmih zvečer do štirih zjutraj). V Peci kopljejo svinčeno rudo; na stotine jih je zaposlenih pri rudniškem podjetju, ki je v angleških rokah.

Prišli smo na rob gozda — in sredi travnikov in njiv je vstala pred nami Mihelovina. V družbi njenega gospodarja sva prestopila hišni prag. Hiša je bila podobna palači iz dobrih starih časov — letnica 1634 oznanja njeno skoro tristoletno starost — in nehote sem se primerjal ob vstopu z Odisejem, ki je truden in lačen prišel do gostoljubne hiše Alkinojeve. Družina je bila zbrana v zelo prostorni veži, kjer je na odprtem ognjišču gorel ogenj in se je kuhala večerja. Pozdravila sva gospodinjo, gospodar je pa naju vedel v — viteško dvorano: tako bi lahko imenoval zelo prostorno sobo (»hišo«), kakršne na kmetih še nisem videl; na stenah so visele številne lovske trofeje (rogovje divjih kozá, srnjakov itd.), z lesenih podstavkov so zrlj na nas nagačeni kragulji in šoje; fotografije so nam kazale bližnje in daljne sorodnike Mihelove ter slavnostne prizore (n. pr. blagoslovitev novega zvona pri podružniški cerkvi), kjer sta zavzemala Mihel in soproga odlično mesto. Oko mi je obstalo na diplomu častnega članstva, s katerim je odlikovala Simona Mihela (tako se pišejo pri hiši menda od pamtiveka) Mežiška podružnica Slovenskega planinskega društva. Da v taki dvorani ni manjkalo svetih podob, se razume samo po sebi.

Za počitek so odkazali vsakemu posebno sobo — moja je imela štiri okna in bi bila zadoščala za učilnico s kakimi tridesetimi učenci — koraki po gradu kralja Mihela so utihnili in kmalu je padel zastor čez vse dogodke 10. avgusta.

Valovi svetlobe so suli v sobo skozi nezaprta in nezastrita okna, ko me je zbudilo glasno govorjenje okoli hiše, ropotanje voz, mukanje govedi, rezgetanje konj, kokodakanje kokoši in cviljenje tiste prekornostne domače živali, ki jo nehvaležneži ozmerjamo s svinjo. Tabor kralja Mihela je oživel in se razmahnil v tako živahnem tempu, da te je to bodro življenje

kar samo vrglo s postelje. Šele sedaj sva pregledala ves dvor. To ni posamezna domačija, to je kar cela naselbina gospodarskih poslopij, sredi katerih kraljuje častitljiva palača. Okoli doma so se širili travniki in njive, na katerih je bilo še vse zeleno: rž, pšenica, ječmen in oves. V nižini so bila vsa ta žita ne samo že požeta, ampak po večini tudi omlačena.

Sedaj pa na pot — od kralja Mihela h kralju Matjažu!

Vredno je tudi posebej omeniti račun, ki ga je nama napravila gospodinja ob slovesu. Za večerjo, prenočišče in zajtrk je računala za oba — 4 (reci: štiri) Din, češ: skodelica mleka zjutraj in zvečer po dinarju, solata zvečer ne pride v poštev, kruha niti ni vredno omenjati; prenočnine pa povabljenemu gostu vendar ne bomo računali. Kar v zadregi sva bila, kako bi se izkazala vredna take pristne slovanske gostoljubnosti.

Odhajala sva od Mihelovih prevzeta od vtiska, da je bilo vse kraljevsko: tudi slovo! (Dalje.)

Najvišji vrh Pece: Kordeževa glava (2126 m).

Ivo Brnčić / Videnje.

Tragom večitih putnika
proći ću poslednji drum.
Na granici zadnjih polutnika
slušaću samrtne reke šum.

Biću svih strašnih žudnji rob
kô vetar u sablasnim jedrima
ukletog Holandeza. Sav glob
nosiću u svojim nadržima.

U ludom, u večnom opajanju
tražiću — Smrt ili Ljubav? Ko zna. —
Sve dok ne potonem u zdvajanju
u okean do nepoznatog, crnog dna.

St. Petelin / Marširala legija koroška ...

Nekaj spominov iz leta 1919.

1. Pripravljanje.

Konec vojne, svoboda, narodnostna država! Te besede so imele čudovito moč, še preden je nastopila pozna jesen leta 1918. Vseh se je lotilo silno navdušenje, a najbolj mladine. Vse strahovite žrtve svetovne vojne smo skoraj na mah pozabili spričo sadov in uspehov prav iste vojne. Izmučene vojne trume so se valile brez reda s fronte domov, češ, vojske je dovolj, ne bo je več, državniki bodo že vse prav uredili in Wilson. Moč navdušenja je bila silna, presilna in je vedla takrat v brezskrbnost. Vsakdo je mislil na lepe Wilsonove točke, ki govore o svobodi in o samoodločbi narodov, kar mora obveljati. A samo navdušenje še ne prinaša svobode, brezskrbnost in nedelavnost pa tudi ne samoodločbe.

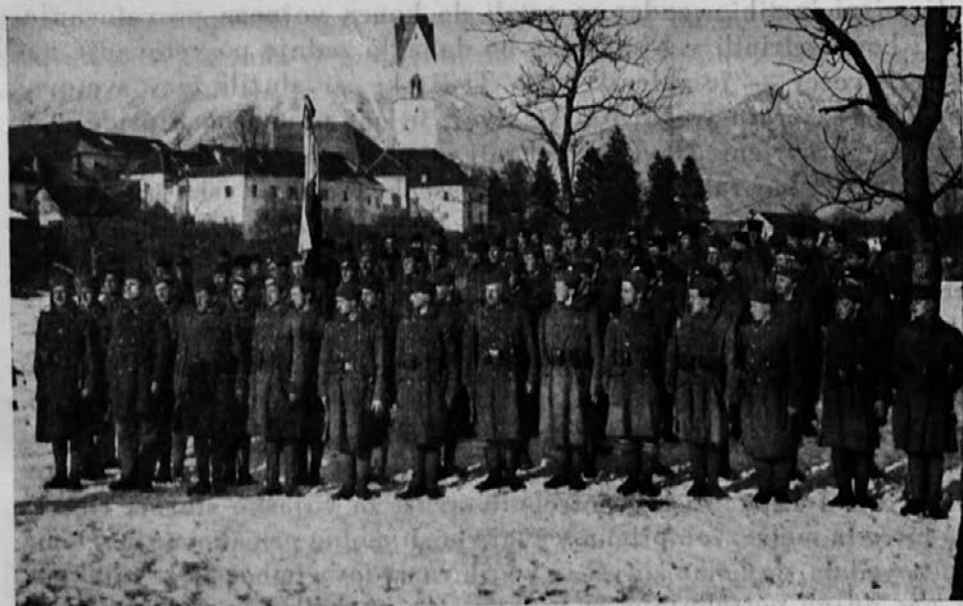
Za utrujenim vojaštvom, ki čuti svobodo in se vrača domov, se pa plazi sovražnik od Soče, je zmagovalec, a svobode ne pozna, čeprav jo obljublja. Na Koroškem prodirajo Nemci, ki ne vedo, kaj je njihovega. »Ali ni Primorje naše, ali ni Koroška naša?« smo se nenkrat začeli povpraševati. »Kaj, da veliki državniki nič ne ukrepejo, saj poznajo Wilsonove zahteve?« Mnogo jih je še, ki se zanašajo na modre državnike, a manj tistih, ki vedo natančno, da je treba braniti domačo zemljo pred Lahom in pred Nemcem. Mladina, kakor je brez vojaških izkušenj, hoče v boj na Koroško in v Primorje, — dobro ve, da se ne sme zanašati na uspehe diplomacije in čakati. O mladina, prešibka si, premalo te je, kdo ti bo pomagal? Ko bi se vsaj zbudil kralj Matjaž pod Peco in prihrumel s silno vojsko na pomoč. Državniki in generali, kje je svoboda in samoodločba?

Megleno in vlažno ozračje je bilo tiste dni v začetku meseca januarja 1919. Nekak skrit mrz je prodiral do kosti. Sem pa tja je ledeno zapihalo doli od Karavank in začul se je zamolkel topovski grom. Nemci dirjajo, prodirajo, tišče že v Karavanški predor pri Področici. Premalo je naših branilcev, Nemcev pa toliko. Kaj bo, če udarijo preko Karavank? Tako so govorili tisti, ki jih je bilo strah. A mladini, četudi je vedela, kako slabo so se obnesli premladi in premalo izvežbani dijaški vojaki pred nekaj dnevi, ni upadel pogum ne bojno navdušenje.

Sedaj že pokojni prijatelj in rojak Tone, krepak fant, ki je bil že nekaj časa vojak v svetovni vojni in se je zopet povrnil v šolsko klop, me sreča in ponosno pravi: »Kaj pa ti, ali boš odrinil z nami na Koroško? Mnogo nas je že, večina iz višjih razredov, ki smo se odločili, da bomo šli na vsak način.« Njegov predlog in povabilo mi je bilo takoj všeč, a nisem mogel takoj odgovoriti. Težko mi je bilo

obljubiti, odreči pa še težje. Preden sem mu mogel odgovoriti, mi še reče: »Premisli najprej, drugo se bova že še zmenila. Zvečer pridi gotovo na sestanek v gostilno, saj veš, kjer smo že enkrat bili, v drugo sobo! Ne pozabi! Servus!«

Na stanovanju sem knjige kar odrinil in se zatopil v sitno pre-mišljevanje. Torej Tone bo šel. Temu je lahko, vojak je že bil in lažje jim bo doma dopovedal in jih pregovoril, da ga bodo pustili. Tudi drugi bodo šli. Kaj pa jaz? Šele 17 let imam, ne znam še puške držati, oče ne bo zadovoljen, kaj bo s šolo? Ali me bodo sprejeli zopet v šolo, če se bom sploh še vrnil? Nič, vseeno bom šel, naj bo, kakor hoče! Koroško naj vzamejo Nemci? Kaj bi bilo pa potem, če

Ceta legionarjev v Radovljici.

pridero preko Karavank na Gorénjsko? Ali ni bolje, da grem? Tako sem se odločil.

Zvečer se je polnila druga soba gostilne v Rožni ulici. Nekateri osmošolci in sedmošolci, bivši vojaki, so sedeli samozavestno že za mizo in pili mošt, ki jim ni mogel vzeti zdrave razsodnosti, a tudi težko pridobljenega dijaškega denarja ne dosti. Razpravljali so, kako se bijejo pri Področici, kako je v Dravogradu, koliko sil bi morali imeti, da bi se lahko držali na Štajerskem in v Prekmurju. Poznalo se jim je iz razgovora, da popolnoma obvladajo vojaška pravila in da poznajo vojaške obveznosti in dolžnosti. Nam, ki smo prihajali, so se zdeli kot kaki generali. Skušali smo biti šele nerodni rekruti, zato smo se jim ob tej priliki približevali z velikim spoštovanjem, prisedali,

pazljivo poslušali in, kajpak, naročili mošta. A glej! Celo nekaj četrtošolcev je zgrabil val navdušenja, tudi ti so se plaho približali in prisedli. Ko se je prostorna sobana napolnila, je spregovoril naš generalni štab. Prvo povelje, ki ga je izdal, brez ozira na visoko šolsko oblast, je bilo, da za sedaj za nas ni več šolskega pouka, da imamo odslej nositi puške, ne knjig. Ta odlok je bil seveda soglasno sprejet. Določili so, da se bo zglasila naslednjega dne deputacija pri gospodu ravnatelju, ki mu bo javila, da zapuščamo hram učenosti in da nas kliče bojna tromba. Povelje, ki je prvo omejevalo, je prišlo sedaj na vrsto in gorečim četrtošolcem pognalo nekaj krvi v glavo. Nižji gimnazijec nikakor ni sposoben za vojaško službo, zato naj ostane doma in hodi še naprej v šolo. Oporekali niso nič, temveč postali še bolj mirni in tihi, vendar so ostali do konca vojnega posvetovanja. Kdaj bomo odrinili v Ljubljano, bo določilo zadnje posvetovanje naslednji večer — je sklenil štab. Tisti, ki so služili že v svetovni vojni, naj zberejo svoje vojaške stvari in naj po možnosti pridejo že vojaški opravljeni. Navadni rekruti si naj preskrbe nahrbtnike in najnujnejše, kar rabi vsak vojak. Polasčalo se nas je vseh vedno bolj svečano navdušenje in pričakovanje. Kaj je razpoloženje pred razdelitvijo spričeval ob koncu šolskega leta, še tisti trenotki pred maturo se ne morejo primerjati s tem razpoloženjem! Edino pesem je mogla biti izraz in odsev našega čuvstvovanja. In oglasila se je najprej tista mehka in prisrčna: Gor čez izaro, gor čez gmajnico... nato pa še druge, in zunaj na ulici ter na trgu navdušeno: Hej Slovenci, kje so naše meje... Tisto noč sem bolj slabo spal, drugi gotovo tudi.

Zjutraj sva s Tonetom koračila mesto v šolo iz mesta domov prosit dovoljenja in iskat potrebnih stvari za vojaško službo. Hodila sva hitro in molče, zatopljena v svoje misli, polne pričakovanja. Doma sva povedala, da bomo šli vsi iz višjih razredov gimnazije k vojakom, da nas nujno potrebujejo za vsakovrstna opravila, da je kar obveznost in dolžnost. Na ta način se je dalo domačim počasi dopovedati, ker so se silno bali. »Kaj bo, če se vama kaj zgodi, če vaju ranijo ali celo ubijejo?« Midva sva pa govorila in govorila še bolj prepričevalno, da je za fronto vojakov dovolj in da bodo nas študente porabili le v pisarnah, kjer jih bojda silno mnogo rabijo. Dosegla sva, kar sva hotela, čeprav so menili, češ, bolje bi bilo, ako bi ostala v šoli, a če se drugače ne da narediti in če vsi gredo, no, potem mora že biti potrebno, pa naj greva. Napolnila sva nato še nahrbtnik z vsemi potrebščinami in ko se je Tone preoblekel kar v vojaško obleko ter obesil karabinko na rame, sva se poslovila in odrinila proti mestu.

Istočasno se je mudila naša deputacija pri gospodu ravnatelju Ignaciju v precej podobnem položaju. Njegovo mnenje je bilo, da dijak več koristi sebi in domovini s pridnim učenjem, kakor z orožjem v roki. Toda rečeno, storjeno: nobeno pregovarjanje ni več izdalo.

Tako imenitna se mi je zdela tovariševa vojaška uniforma, a še bolj všeč mi je bila njegova puška, ki je pa jaz kar nič rabiti nisem znal.

»Tone, ali imaš tudi patrone?« ga vprašam.

»Imam več magazinov, čakaj, poskusiva!«

Iz vlekel je naboje in mi jih pokazal, nato me pa še poučil, kako se nabaše puška, napne in pomeri. Izročil mi je morilno pripravo, rekoč, da naj poskusim sam.

»Tamle tisti droben hrast, ki je kakih 150 m daleč, naj bo za tarčo!«

Strelne vaje so se kar pričele. Pokalo je že sedaj kot na Koroškem in vse naboje sva porabila. Kajpak sem jaz le slabo zadeval; prvič, ko sem sprožil, sem zadel le sebe, tarče pa ne. Premalo sem pritisnil puško k rami in pri strelu me je kopito butilo v lice. Potrpeti sem moral, vedoč, da je vsak začetek težak.

(Dalje.)

Esén / Gospodu moje Goriške.

Ti Veliki, Ti Dobri,
ki vsem narodom
poklanjaš lepoto zemlje in besede,
zahvaljujem se Ti
za goriško sonce,
za bore in lavore,
za grozdje in jagode — — —

Previdnost Nedoumljiva, Večna,
Sladka Milost, ki si me pripeljala
na Dolenjsko ob karminasto Krko,
kjer po vseh hišah, kot da so kapelice,
sladko pozvanja slovenska beseda
in k molitvi vabi:
o čuj, o čuj moj prošnji glas,
daj mi dočakati véliki čas,
pripelji me zopet na Goriško
med lavore in bore,
na sončni Kras!
Če pa Ti želiš drugače,
naj počivam ob Krki
med slovenskimi grobovi — — —

Joža Herfort / Tetka.

Po mrtvih travnikih so cvetele ponižne, modrikasto vijolične rože jeseni — kot zadnji plamenček poletja je cvetel jesenski podlesek.

Logi so oživel. Zvonjenje brakov in klic roga, pokanje pušk in klici gonjačev — jesenski lov!

Stara tetka, lisica s poseke, se je potikala po nižjih gozdih za vasjo, ko jo je zasledil pes. Pričela se je divja gonja. Šla sta v strmo grapo, od tam po drugem robu, povsod v gostem, varnem grmovju, pa še ob robu jase, preko katere bi morala zvitorepka, če bi se hotela rešiti!...

Star, izkušen lovec je to vedel ter pazil na ozek presledek. V hipu, ko ni mogel niti priličiti, se je potegnila rdečerjava lisa preko jase in lisica je srečno odnesla svoj kozuh. Gonja se je obrnila proti lisičini in košatorepka je bila kmalu na varnem v mogočnem skalovju.

*

Jutro po lovu. Lisica je tavaje šla po grapi in prišla na sled zajcu, ki ga je kmalu iztaknila. Bil je mrtev, a še topel. Tudi plen lova. — Prejšnji dan je bil obstreljen, pa se je zavlekel pred psi daleč v grmovje in tam počasi izkrvavel. Nezaupno ga je tetka ovohala, pa zdelo se ji je varno in ga je načela.

Vso jesen je vestno opravljala nalogo konjača. Ni lovila toliko zdrave divjačine, ki je preurna, pač pa samo ranjeno in bolno. Vršila je s tem dragoceno gozdno zdravstveno službo, ki je pa neče lisici priznati noben lovec.

*

Jesenski lovi so se končali, rog po logih je izzvenel, potihnili so braki, zajci so se umirili. Lisici je pričela presti za hrano spet malo trša. Zaman je čakala na zajca, jereb ji je odletel pred nosom, kmetje so pričeli kokoši skrbno zapirati, miši ni bilo več veliko, zarile so se, in tudi krti so šli globlje. Iskala je zakasnele hrošče, pobrala tu pa tam pozen sadež, ujela žabo, ki se ji še ni ljubilo iti spat, pa tolkla puste, mrke dneve, ko je bila večkrat lačna nego sita. Vse njene zvijače so ji spodletele, zatekla se je k najneverjetnejšim, ždela ob njivah ure in ure, a ni mogla dobiti niti suhe vrane.

Pa ji je prišla na pomoč noč s svojim temnim objemom. Kmetje so praznovali najlepši jesenski praznik. Klali so. Ostanke drobja so vrgli na gnoj. Podnevi si pretegnjena košatorepka ni upala preblizu hiš, v noči je hotela na tečni zalogaj. Prehitel pa jo je muc, ki se je že zadovoljno gostil ob drobovju. Bil je brez skrbi in ni pazil dovolj nase. Zgrabili so ga čvrsti zobje in niso mu pomagali ostri kremplji; odšel je na drugi svet. Čez reko smrti ga je prepeljala dolgorepa tetka.

*

Maj. Vse v petju in cvetju. V tihem zaklonu gozdnih senc se je ulegla težka srna. Ko je sonce drugo jutro radovedno poiskalo mlado mamico, je našlo pri njej dva ljubka sivobelo lisasta mladička. Ležala sta, ker če sta hotela stati, so se jima noge preveč šibile. Srna sama je tudi počivala. Proti večeru se je od nekje prikradla lisica in se tihotapila proti srni. Zahotelo se

ji je mladega, sočnega mesa. Vsej njeni previdnosti vkljub jo je zagledala starka. Pripravila se je na boj. Lisica je pričela z drznostjo. Srna jo je odganjala in se branila s prednjimi in zadnjimi nogami. Dolgo je trajala borba — borba za obstanek. Zmagala je srna. Lisica se je hinavsko oddaljila, a se kmalu vrnila in poskusila napasti znova. Spet zaman! Odšla je preko prostrane poseke in tam iskala, kje bi našla kaj za svoj nikdar siti želodec. Ustavila se je kot ukopana. Pred njo se je pričela na mali njivici premikati prst. Čisto pod vrhom je rila neka žival. V trenutku je udarila lisica z gobcem v tla in ujela krtico, ki je rila po njivah, izpodjedala korenine drevju in žitu in tako neprestano delala kmetu škodo.

Ko je ujela košatorepka krtico, se ji je zbudil silen tek. Takoj je oprezno odšla dalje. Prišla je do kopinja in leščevja. Tu so jo zasledile šoje ter se drzno zaletavale vanjo. Parkrat je hlastnila po predrznih pticah, a zaman. Ko je dobila par udarcev s kljunom, se je potuhnila v gošči.

Šoje so se pomirile in se umaknile v gozd, lisica pa je še oprezovala. Prišla je do starega štorja, ostro uprla oči v rjav predmet na tleh in nevidno zlezla med travo in resje. Postala je v hipu podobna panju, a če si jo dobro opazoval, si videl, da počasi leze dalje. Naenkrat prožen velik skok in perje ponizne rjave gozdne jerebice, ki je ležala na gnezdju, je frčalo na vse strani.

Ko se je uboga ptica, strta z belimi zobmi, umirila, jo je lisica odložila, potrla in spila jajca, pa šla s plenom počasi proti gozdu. Ni še dosegla varnih senc, ko je s kolovoza na poseki počilo. Krogla je udarila za pičlo ped pod premetenko. Visoko je skočila, se prevrgla pa planila v gozd. Lovec je mislil, da jo je zadel, ko se mu je tako prevrgla, a jo je le podstrelil.

*

V jutranjem soncu je kanilo na strehi od ledenih sveč, v božjem hramu pa od voščeni. Svečnica je bilà.

Sonce se je kmalu skriló in sneg je spet zmrznil. Znočilo se je. Potok pod vasjo, ves okovan z ledom, je mirno kot v snu prodiral pod snežno odejo. Le tu pa tam je bilà v snegu odprtina, da se je videlo, da voda teče. Tri vrbe so se, kot starke z dolgimi, razpuščenimi lasmi, sklanjale nad deviško odejo; pod njimi je bila na pol podrta klop. Daleč onkraj travnikov so se tiščale okoli cerkve hišice kot piščeta okoli koklje, gozd v ozadju je sameval.

Sivina zimske noči se je kmalu umaknila modrikasto se bleščečemu mesecu, ki je vrgel dolge sence rogovil kot ogromne roke po snegu. Tišina, mrtvaška, brez šuma. Še veter, ki je tiho ječal po dolini, je utihnil in njegov glas je zamrl v vejevju.

V Strmecu je hripavo zalajala lisica, v vasi se je oglasil pes, pa kmalu utihnil. Lisica je prišla do roba gozda, zavila ob grmovju vzdolž potoka in prišla prav do vrb. Postala je, se ozrla, dvignila prednjo nogo in čakala pa gledala proti gozdu. Res! Kmalu je prišla za njo druga; glavo je imela ves čas pri tleh — sledila je prvo. Obe sta se umaknili v gozd, nakar se je oglasila še tretja in šla po sledi za obema.

Onkraj laza sta trčila tekmeča drug ob drugega. Za pozdrav sta si pokazala zobe ter se pričela boriti. Kot vedno v naravi je podlegel tudi tu šibkejši in samica se je udala močnejšemu.

Ob lazu sta lisici svatovali. Proti jutru sta krenili v staro lisičino, v veliko prostorno votlino v Strmecu, kjer je lisjak ostal par dni in svatoval. S svatbe pa se je kmalu moral umakniti, ker je lisica postala nevoljna. Nastopila je težko pot materinstva.

Na češnjah so se pričeli odpirati prvi popki, ko je skotila lisica v gozdu nad poseko v Sovju štiri črnorjave mladiče, podganje velikosti. Črnorjavo dlako so kmalu zamenjali za svetlejšo. Čez štirinajst dni so odprli očesca in zvedavo pokukali v mrak lisičjega gradu. Živel so še samo ob mleku. Lepega dne pa jih je starka peljala pred rov in jih pričela hraniti z mesom. Hodila je pridno h kmetom in jim kradla kokoši; v sili pa so ji bile dobre tudi miši. Zalotila je tu pa tam zajca, staknila gozdno jerebico, ki je čepela na gnezdu. Veveric ni marala, ker ni mogla do njih, pravtako ne ptic, ker so ji bile prehitre. Deca doma je urno rastla. Oblekca jim je postala lepo rjastordeča, oči so bile še modrosive, ušesca pa že lepo črna. Igrali so se prav po otročje, pretepali se in cukali, ob vsakem šumu pa prisluhnili in takoj smuknili v rov. Starka jih je igraje se učila loviti miške in piške ter jih vadila trdih in pravičnih prijemov.

Ko so dozorele češnje, so bili mladi falotje že tako veliki, da so šli z materjo pobirat sladke plodove.

Igrali so se, a vedno pazili, li jim ne preti kakšna nevarnost.

Poletje se je nagnilo, dnevi so se krčili, noči so bile vse daljše in hladnejše, lisice mladičice so postale samostojne in se razkropile ter vršile svoj rokovnjaški poklic. Rokovnjaški? Morda. —

Nackovi z živino niso imeli sreče. Ni še leto obnovilo svojega teka, ko jim je poginilo tretje živinčce. Oče je odrl par mesecev starega teleta in ga zakopal za starim čebelnjakom onkraj njiv.

Lisica je kmalu našla mrhovino in jo pričela odkopavati in žreti. Zima je huda, živeža malo, pa pride vse prav. Noč za nočjo je prihajala v varstvu teme nad mrhovino. Neke noči je našla tam že tovarišico. Preveč je bilo za obe, a druga drugi ni pustila jesti. Sršili sta dlako, po hrbtu sta imeli visoke

grebene, metlasta repa sta stisnili med noge, prihulili ušesca in si renče kazali zobe. Končno sta se pomirili, pričeli večerjati, a se še vendar po strani gledali in se druga na drugo zadirali...

Sonce se je že skrilo za zasnežene vrhove, koledar je napovedoval polno luno. Mlinar, stari premetenec, je privlekel izpod mehov puško, jo obrisal in se pripravil za nočno prežo. Popoldne je videl, da sta bili sinoči pri ulnjaku dve lisici.

Mesec je pogledal izza Grmade, sence so se ostro zarisale po belini, v ulnjaku je že sedel mlinar.

Pritepenka je zopet prišla na nočno gostijo. Previdno tava je se je približala do mrhovine, a že je počilo. Vrgla se je proti grmovju, toda prestregel jo je drugi strel in treščil v sneg.

Na Gori je bila ura polnoč. Voda je tekla po žlebu poleg kolesa, mlin je miroval. Daleč nekje je zalajal pes, za ulnjakom je bilo mirno. Lisica, ki je prva izsledila mrhovino, je tudi prišla, a ko je našla svežo kri in človeške stopinje, se je varno oddaljila. Ko je jadrala luna proti zahodnim hribom, se je vrnila in odšla od mrhovine šele z zoro.

*

Februarska noč. Nebo so zastrli rahli oblaki. Luna je medlo svetila. Megla, ki se je vlačila nekaj dni pod vrhovi, se je dvignila. Vse je bilo v ivju. Vsak grm je bil kot iz kristalov, vse se je lesketalo v mrzlem čaru.

Čez njive je šla počasi črna senca in se skrila v mlado smrečje. Zajec je skakal po hosti pod njivami. Od mraza je počila veja, nakar je spet vse utihnilo.

Mrtvo tišino je pretrgalo presunljivo vekanje: »Veè, ve, veè, ve, ve...«

Lisica je nekje zgrabila zajca. Večanje je zamrlo, spet je vse utihnilo. Tedaj je smuknila čez kolovoz lisica. Večanje pod njivami se je ponovilo. Lisica je krenila v smeri, od koder je slišala zajčji jok. Šla je po sledi... Morda je šel zajec v mraku na borno pašo, morda pa se je tudi lisica zmotila? — Od grmovja pod njivami jo je ločil le še grič. Ušesca je koničasto dvignila, oči so se ji zeleno zasvetile, glava je bila temna, beli progi ob strani in grlo skoro bleščeče belo. Stopila je na grič. Za hip je postala. Tišino je pretrgal oster strel. Lisico je vrglo z griča v majhno globel; samo še rahel drget in umirila se je. Lovec je skočil k njej, ji stopil za vrat pa jo takoj dvignil in odšel s počasnim korakom v koč.

Prevaril je košatorepo tetko z zajčjim večalom. Hotela je vzeti plen drugi lisici, a je našla sama smrt.

Mesec je medlo, pokojno svetil; nebo je bilo nalahno zastrto z oblaki, po snegu pa so bilé živordeče rubinaste rože, rože lisičjega sreca...

Ernst Eckstein / Obisk v karcerrju.

(Humoreska.)

1.

Odbilo je dve. Direktor mestne gimnazije, dr. Samuel Heinzerling, je dostojanstveno stopil v šolsko poslopje in se počasi vzpenjal po stopnicah.

»Je kej noviga, Kvadler?«

V stopnišču je srečal slugo, ki je bil pravkar pozvonil in se je odpravljaj v svoje prostore, kjer ga je čakalo še to in ono delo.

»Je kej noviga, Kvadler?« je vprašal direktor, ko je vzvišeno pokimal in tako odzdravil svojemu vdanemu podložniku.

»Nič, gospod direktor.«

»Ni li gospod bibliotekar še neč poročal o onih buklah?«

»Nič, gospod direktor.«

»Dobro, pa pejte no še denes k njemu in poizvidite, kako je s to zadivo... Še nikej! Osmošolci Rumpf majnka že več dni. Stopite no na njegovo stanovanje in prepričajte se, če je ris bolen! Jest skorej dvomim...«

»Oprostite, gospod direktor, Rumpf je zopet v šoli; videl sem ga, ko je prišel.«

»Nu, tim bolje!«

Tako je odgovoril gospod direktor, ki ni mogel zatajiti svojega narečja in je še trdovratno vztrajal pri starih oblikah, in odkorakal po dolgem hodniku proti vratom osmega razreda.

Samuel je prišel ta dan nenavadno zgodaj. Običajno se je ravnal po teoriji akademske četrti. To pot ga je pognal prepirček z ženo prerano iz udobnega naslanjača, v katerem je sicer srebal svojo popoldansko kavo. Osmošolci tega niso vedeli in zato še niso bili postavili straže po zgledu gamsov.

Gospod direktor je zaslišal že s hodnika huronsko tuljenje. Štirdeset gromovitih grl je kričalo »Bravo!« in »Da capo!«

Samuel je zgrbančil čelo.

Zborno tuljenje je potihnilo in jasen, rezek glas je začel s komičnim patosom:

»No, nej bo za to pot dosti! Spet se niste dovel perpravili, Heppenheimer! Prav neč nisim zadovolen z vami! Sedite!«

Gromko ploskanje.

Direktor je obstal kakor okamenel.

Na vse olimpske bogove — saj je bil to on sam, kakor je dihal in sopihal, njegov glas je bil, nekoliko karikiran sicer, a vendar tako zapeljivo sličen, da bi mogel ugotoviti razliko le dober poznavalec. Take blasfemije pa še ne — in prav nalašč kljub pregoru, ki uči starost spoštovati! Neki učenec se je drznil oponašati in smešiti njega, neomejenega gospodarja gimnazije, njega, ki je sestavil »Latinsko slovnico za šolsko uporabo s posebnim ozirom na višje razrede«, njega, upoštevanega pedagoga, estetika in filozofa! In v posvečenih višavah izza njegovega katedra ga je smešil! Proh pudor! Honos sit auribus! Domislek, ki je mogel dozoreti le v duši pretetega Viljema Rumpfa!

»Zdej pa poskusite dalje Vi, Moericke!« je nadaljeval z oponašanjem učenec, ki se je spozabil... »Kej, slabo Vam je? Viste, če mi pravijo ljudje Vaše starosti, de jim je slabo, napravi to name zelo slab vtis. Knebel, pišite v dnevnik: „Moericku je bilo slabo, ko je bil poklican, de bi prevajal“...«

Direktor se ni mogel več premagovati.

Z energičnim sunkom je odprl vrata in vstopil med prestrašene gojence kakor lev med čedo gazel.

Ni se motil.

Res je bil Viljem Rumpf, največji zanikernež razreda, ki se je pregrešil zoper njegovo dostojanstvo. Šele štiri tedne je bil med

Res je bil Viljem Rumpf...

učenci Samuela Heinzerlinga in že si je priboril prvenstvo v navihanosti in drznem vedenju! Ko se je prikazal na pragu direktor, je stal za katedrom, imel visok, narazen štrleč ovratnik, na nosu velike papirnate očali, v levici je držal knjigo, v desnici pa tradicionalni košček svinčnika in je hotel pravkar začeti z novim oponašanjem.

»Rompf,« je spregovoril direktor, premagujoč se, »Rompf, dva

dni karcerja! — Knebel, zapišite v dnevnik: — Rompf, kaznovan radi otročjiga, nedostojniga vedejna z dvodnevnim karcerjam. Heppenheimer, pokličite slugo!«

»Gospod direktor, saj ...« je jecljal Rompf, spravil očali v žep in krenil proti svoji klopi.

»Ne ugovarajte!«

»Saj sem hotel samo ... Mislil sem ...«

»Bodite tiho, Vam pravim!«

»Toda dovolite, prosim ...«

»Knebel, zapišite: — Rompf, radi zoperstavljajna še en dan karcerja. — Jest sim kar že set tiga večniga perzadevajna z vami! Sram vas bodi na dno duše! Fuj in še enkrat fuj!«

»Audiatur et altera pars, gospod direktor! Ali nam niste vedno priporočali tega nauka?«

»Dobro, de ne porečete, de sim postal nezvist svojim prencipam! Kej bi imeli perpomniti v svojo opravičbo?«

»Morem Vam le zagotoviti, gospod direktor, da nisem nameraval prav nič nedostojnega. Hotel sem se samo malo poskusiti v mimiki.«

»Vadite se raje v latinskim stilu ino v grški slovnici!«

»Saj se, gospod direktor, a poleg znanosti je upravičena tudi umetnost.«

»Tiga nisim nikdar v svojim življenji zanikal. Kej, nemara smatrate svoje norčije za umetnost? Taka umetnost neč ne nese.«

»O, prosim, gospod direktor!«

»Tišajte! Če boste tako nadalevali, jo boste prej ali slej temeljito polomili. — Knipcke, pogledjte, kje se mudi Heppenheimer s slugo!«

»Ah, za to pot, gospod direktor.« je šepetaje prosil Rompf, »za to pot mi še prizanesite!«

»Neč, v karcer pojdete! — Zdej pa se ne bomo del motili s to zadivo in začnimo. Hutzler, ponovite, kar smo zadnič prevedli ...«

»Gospod direktor, jaz sem zadnjo uro manjkal. Tu imam opravičbo.«

»Tako? Bili ste bolni? Viste kej, Hutzler, Vi ste pa večkrat bolni, kaker zdravi! ...«

»Žal, gospod direktor. Moja šibka konstitucija ...«

»Šibka konstitucija? Vi šibki? Nu, čujte, Hutzler, de bi bili vsi ljudje pod soncam tako šibki kaker ste Vi! Leni ste, leni, ne pa šibki! ...«

»Len? Med mrzlico vendar ne morem ...«

»Tiho, tiho, sej vîm! Ola ste se spet preveč nažlampali. Ponovite Vi, Gildemeister!«

»Manjka!« je zaklicalo šest glasov hkrati.

Samuel je nevoljno zmajal z glavo.

»Vi kdo, zakej Gildemeister majnka?«
»Katar ima!« je odgovoril eden izmed šestih.
»Katar? Ko sim bil jest tako star, nisim imel nikdar katara. Toda — kje sta Knipeke in Heppenheimer? Schwarz, pejte ino pogledjte, a se brž vrnite!«

Schwarz je odšel in se je čez deset minut vrnil s slugo in obema tovarišema.

»Gospod Kvadler je nekaj tapeciriral,« je povedal s spoštljivim glasom Heppenheimer, »in se je moral še preobleči.«

»Tako? Ino za to potribujete pol ure? Kvadler, zdi se mi, de postajete v službi nekoliko poveršni!«

»Ponižno prosim, gospod direktor, oprostite, ker gospodje so prišli k meni šele pred dvema minutama.«

»Ooo! ...« so se hkrati oglasili vsi trije osmošolci.

»Nu, tiga ne bom delj preiskoval! Tukej imate Rompf ino ga pelite v karcer. Rompf, glejte, de se boste dostojno obnašali ino de ne boste vsak trenotek klicali sluge, kaker ste ga pred osmimi dnevi. Kvadler, ne dejte se pod nobenim pogojam pregovoriti, de bi izpustili Rompf ino kej v vežo! Če bi mu bilo spet kej slabo, nej odpre okno. Narbolši bo, če mu postavite vse potribno v celico ino zaprete vrata enkrat za vselej. V petek večer bo spet prost.«

»Prav, gospod direktor.«

»Hrano Vam lehko pernaša kak perjatel. Ste razumili?«

Rumpf je pokimal.

»Tako! Ino zdej pejte!«

»Torej me hočete res, gospod direktor, za moje umetniške zmožnosti ...«

Samuel Heinzerling se je pedagoško dostojanstveno zasmeljal.

»Pa ste le tčč, kljub svoji nedostojnosti! Neč Vam ne pomaga. Dokler mi ne dokažete, de Vam more Vaša tako zvana umetelnostna zmožnost koristiti — ne upoštivajoč neprimirne tendence — tako dolgo boste prenašali, kar se ne da spreminiti. Zdej pa glejte, de izginete!«

(Dalje.)

Življenje je kratko, a vendar neskončne vrednosti, zakaj v njem je skrita kal večnosti. Blagor človeku, ki ume smisel te resnice!

Resna je beseda, ki ti jo povem, a si jo vtisni globoko v dušo: Včasih želimo tako zelo biti angeli, da pozabimo ob tem biti dobri ljudje.

Nespametnež, kdor stremi za visokimi, čudežnimi stvarmi! To so najvišja čuda za nas ljudi, če je naša duša polna Boga: polna ponižnosti, dobrote, samozataje, požrtvovalnosti, življenja za druge.

Sv. Frančišek Saleški.

Dr. R. Kolarič / A. M. Slomšek.

(Govoril na šolski proslavi I. drž. realne gimnazije v Ljubljani 24. septembra 1932.)

L. 1800. je dalo Slovencem nekako istočasno dva znamenita moža, ki sta naš narod in njegovo ime povzdignila na skoro nesluteno višino. To sta bila naš nedosegljivi pesnik Fr. Prešeren in veliki prosvetitelj slovenskega ljudstva, škof A. M. Slomšek. V šolah sta bila nekaj časa sošolca, od tedaj pa vedno dobra prijatelja, ki sta drug drugemu rada priznavala zasluge na kulturnem polju. Oba moža sta že zdavnaj mrtva, a njuno delo in njun duh še živita in bosta živela.

Danes se spominjamo sedemdesetletnice smrti A. M. Slomška. Zato je prav, da si na kratko pokličemo v spomin njegovo delo, da se tako ob njegovem delu tudi sami jasno zavežemo dolžnosti, ki jih imamo do svojega naroda.

A. M. Slomšek se je rodil na Slomu pri Poníkvi nad Celjem. V gimnazijo je hodil v Celju, kjer mu je bil za učitelja znani profesor Zupančič, ki je svoje dijake neprestano vzpodbujal, naj spisujejo svoje naloge tudi v slovenskem jeziku. Pri teh nalogah se je najbolj odlikoval mladi Slomšek, ki je imel že od narave dar bogate domišljije in pisateljevanja, zraven pa tudi veliko ljubezen do materinega jezika. Znano je, kako je za god nekemu profesorju zložil in potem sam deklamiral slovensko pesem, ki je žela splošno priznanje. — Po gimnazijskih in modroslovnih študijah je vstopil v celovško bogoslovje, kjer je poleg svojega učenja na ravnateljevo prošnjo učil svoje vrstnike bogoslovce slovenščine. Ko je dovršil bogoslovje, je bil dve leti kaplan, nato devet let duhovni vodja v celovškem bogoslovju. Tukaj se je začelo njegovo plodovito delo za razvoj sloven-

skega jezika. Bogoslovce je zopet učil slovenščine, jih navduševal, naj v materinem jeziku pišejo, popravljaj njihove spise in jih po večini na lastne stroške dajal tiskati. Na prošnjo celovškega višjega sodišča je imel tudi slovenski učni tečaj za vnanje slušatelje, predvsem uradnike. Smel jim je celo izdajati pravno veljavna izpričevala. S svojimi prijatelji je ustanovil tudi nekako slovensko slovstveno društvo. Po večerji so se shajali v stanovanju rodoljuba Ahaclja, gimnazijskega profesorja v Celovcu, čitali tam svoje spise, jih pilili in popravljali. Vodja tega društva je bil Slomšek.

V tej dobi se je Slomšku porodila tudi izvrstna misel o požitvi in širjenju nedeljskih šol. Slovenskih šol takrat sploh še ni bilo, drugih pa tudi ne dosti. A ljudstvo je bilo že toliko prebujeno, da je želelo nekaj več izobrazbe. — Zato se je Slomškova zamisel nedeljskih šol podeželskemu ljudstvu sila priljubila in mu ostala v spominu, ko Slomška in njegove nedeljske šole že zdavnaj ni bilo več na svetu. Tako mi je n. pr. moj 86 let stari stric pred nekaj leti z navdušenjem pripovedoval, kako prijetno je bilo v tisti šoli in koliko so se tam naučili. Še sedaj s spoštovanjem prebira znamenito Slomškovo knjigo »Blaže in Nežica v nedeljski šoli«, ki je prvič izšla l. 1842., ko je bil Slomšek višji župnik in dekan v Vuzenici, obenem pa nadzornik ljudskih šol v svoji dekaniji. Kot tak je imel priliko, da je prav spoznal prežalostno stanje tedanjega šolstva. Iz vroče želje, da bi ljudstvu, zlasti mladini pomagal, se mu je rodila prej imenovana knjiga, ki je gotovo najizvrstnejše Slomškovo delo. S to knjigo se je izkazal sijajnega vzgojitelja in zasluži že samo zato ime slovenskega Komenskega.

Kot kanonik in škofijski šolski nadzornik je svojo skrb za slovensko šolstvo še pomnožil. Kot škof pa je svojim duhovnikom tako rekoč zapovedal, naj ustanavljajo in vzdržujejo nedeljske šole, ustanavljajo pa tudi redne občinske šole, kjer jih država noče, ali ne more. S Slomškovo pomočjo se je tedaj ustanovilo precejšnje število ljudskih šol. Sam je spisal zanje tudi 12 učnih knjig. Slovenski narod je torej Slomšku lahko resnično hvaležen, ker ni noben njegov sin toliko storil za izobrazbo najširših slojev ljudstva kot Slomšek.

Neprecenljive zasluge si je Slomšek pridobil zlasti za štajerske Slovence med Muro in Dravo s tem, da je preselil sedež lavantinske škofije iz Sv. Andraža na Koroškem v Maribor in v novi škofiji združil vse štajerske Slovence. Prej so namreč Slovenci med Muro in Dravo spadali h graški škofiji, ki pa se zanje v dušnem pastirstvu ni nič brigala. V Mariboru je Slomšek ustanovil tudi slovensko bogoslovje, kjer si je vzgajal duhovnike res za ljudstvo.

Kljub vsemu svojemu velikanskemu in vestnemu poklicnemu delu pa je našel Slomšek še vedno dovolj časa za najraznovrstnejše slovstveno delovanje. Bil je, kot smo že rekli, nekoliko tudi pesniška narava. Ob raznih življenjskih prilikah so se mu zato izlile iz srca sicer preproste, a vendar ljubke pesmice. Nekatere izmed njih so celo ponarodele. Vsem Slovincem in tudi sosednim Hrvatom so znane in priljubljene pesmi, kakor: »Lejte, že sonce zahaja«, »Preljubo veselje, oj kje si doma?«, »Slovenc Slovenca vabi«, »En hribček bom kupil« in še druge. Razen tega je napisal tudi dolgo vrsto basni, prilik, kratkih in kratkočasnih pripovedi za mladino in odrasle. »Za vsakega nekaj«, je bilo njegovo geslo.

Omembe vredni so tudi njegovi poljudni življenjepisi, ki se čitajo kot ljubke pripovedke in pravljice, od katerih se le s težavo ločiš. Priobčeval jih je večinoma v svojem letniku »Drobtinice«, ki jih je ustanovil l. 1846., kakor je sam zapisal, »učiteljem in učencem, staršem in otrokom v poučenje

in za kratek čas. Tako je na pr. lepo popisal znanega koroškega rodoljuba Matijo Ahaclja, goriškega prosvetitelja Valentina Staniča, čuvenega borca proti protestantizmu, škofa Tomaža Hrena, velikega janzenističnega pisatelja in reformatorja slovenskega književnega jezika Jurija Japlja, pozabljenega buditelja Slovenskih goric Leopolda Volkmerja, slovničarja Mihaela Zagajška in mnogo drugih.

V številnih spisih je razpravljal tudi o šoli in vzgoji, dalje o narodnem življenju, jeziku, slovstvu in gospodarstvu. Izredno številni in obsežni pa so njegovi cerkveni spisi: pridige — Slomšek je bil namreč znan kot izvrsten pridigar —, pastirski listi, ki se jih stari ljudje po Štajerskem še danes spominjajo, molitveniki, navodila duhovnikom itd.

S svojimi spisi je tedaj Slomšek ustvarjal na eni strani slovenske čitatele in vzbujal hrepenenje po slovenskih knjigah, na drugi strani pa pridobival novih delavcev in jih učil, kako jim je obdelovati raznovrstne slovstvene stroke. Slovenskemu ljudstvu je bilo tako po njegovi zaslugi potreba vedno več knjig. — Iz njegove zamisli in z njegovo pomočjo se je l. 1852. ustanovila tudi Mohorjeva družba z namenom, da bi dajala ljudstvu v roke cenениh in dobrih knjig. In res je ta knjižna družba poslala v osemdesetih letih svojega obstanka med slovensko ljudstvo na milijone knjig. Koliko je s tem storila za kulturni razvoj našega naroda, tega objektivnemu presojevalcu ni težko spoznati.

Slomšek je pisal v svojih spisih vedno lep in preprost jezik. Med narodom si je zbiral raznih izrazov in rečenic. Zato nahajamo v njegovih delih vse polno lepih slovenskih izrazov, s katerimi se je izognil tujkam. Kakor sam pravi, se je vedno trudil »slovenski jezik čeden narediti«. Posebnost njegove pisave je, da je misli in izraze, ki naj bi si jih čitatelji posebno zapomnili, izražal v obliki nekakih življenjskih resnic, podobnih narodnim pregovorom. — V letih ilirske jezikovne brozge je mnogo storil, da se je na podlagi vseh slovenskih narečij uvedel občeslovenski književni jezik. Bil je tudi med prvimi, ki se je oklenil novega črkopisa, gajice, in tako vseskozi pripomogel, da so se Slovenci združili na slovstvenem polju.

Slomšek je bil tudi velik rodoljub, mož, ki je z vsem ognjem svoje krepke duše ljubil svoje ubogo in preprosto ljudstvo. In to svoje rodoljubje je čestokrat dokazal tako v spisih kot v javnih govorih. Težki časi nemškega pritiska so bili takrat za Jugoslovane: Bachov absolutizem jih je tlačil in marsikdo se je v tistih dneh sramoval jezika svoje slovenske matere. Takole je tedaj Slomšek bodril svoje rojake: »Hočemo, naj bi slovenska beseda slovela, imela čast vpričo narodov, naših sosedov: sami jo prvi spoštujmo, ne toliko v praznih besedah in malovrednem pričkanju, temveč v dejanju in slavni obnoši slovenski. Beseda materina bodi nam navadna v naših družbah in pri veselicah; na izprehodu, kakor doma naj se beseda materina čuje in slovi. Tako bodo poštene tujci našo slovensko besedo spoštovali, če bodo spoznavali, da jo mi prvi spoštujemo.« — »Ne bodi vas tedaj sram, da ste Slovenci; to naj bo vaša čast!«

Zavoljo takih in sličnih izjav je bil Slomšek od l. 1850. neprenehoma pod policijskim nadzorstvom. Ko je na Dunaju to reč zvedel, je rekel nekemu ministrskemu uradniku, da se ne boji policije vse Evrope. Zaradi govora »Graja nemškutarjev« iz l. 1862. ga je hotelo državno pravdnništvo tožiti, a je tožbi ušel s smrtjo!

Iz tega bežnega pregleda upam, da vam je vsaj nekoliko vstal pred oči naš veliki Slomšek. Za njegovo velikansko delo in trud pa mu bodi večna hvala in slava!

OBZORNIK

Nove knjige.

Ivan Pregelj: *Izbrani spisi*. Sedmi zvezek: Zenske povesti. Od Kranja do Brezij. V Ljubljani 1932. Založila Jugoslovanska knjigarna. Za Jugoslovansko tiskarno v Ljubljani: Karel Čeč. Str. 226. Cena vez. 60 Din, broš. 45 Din. — Pregelj nas v vsakem zvezku po svoje preseneti. To pot nas je s svojimi »ženskimi povestmi« in še s svojo edinstveno rapsodijo. Kakor smo ob »Bogovcu« morali misliti na Tavčarjeve reformacijske povesti, tako se nam vsili v spomin ob »Domu gospe matere Serafine« tudi »Soror Pia«, s katero je Tavčar menda prvi pri nas posegel v samostansko življenje. Zanimivo je to, da si je Pregelj samoraslo svoj. Samostanski tipi od prednice matere Serafine do kandidatkinj Anice in kontese Mercedes in še eksotične vratarice se z vsem okoljem zlivajo v zgodbo tihega življenja, ob katerem nam je, kakor bi jo gledali s pieteto upodobljeno v pisan mozaik neznane lepote. — Druga povest je »Zvodnik«, v kateri nas pelje pisatelj na Vipavsko in nam riše ob zgodbi Valičeve Rože oni zanimivi čas našega podeželja, ko so se začela ustanavljati kar konkurenčno izobraževalna in bralna društva in so tekmovala s svojimi prireditvami — ljudskimi vesellicami. »Zvodnik« je — knjiga (primerjaj Danteja!) in je igra, ki je Rožo usodno omamila. Čas, pokrajina in ljudje so tako večje podani, da moremo biti kljub tendenčnosti — Pregelj se evfemistično izraža: vzgojnosti — te ljudske povesti veseli. — Prav tako »vzgojna« je tretja povest »Ograjnica«, ki je sveža in bi rekel prav tako močna kakor njena junakinja trmoglava Tona. — O epiki svojih »ženskih povesti« pravi avtor v opombah, da »je v toliko opravičljiva, ker je motivno nova in utegne biti, kakor je bila, slejkoprej preprostim prijetno vzgojno berilo.« Res bo in to zlasti, ker v jeziku te knjige ni one včasih pretirane Pregljeve stilistične posebnosti, no je prijeten, domač, res ljudski. Letnico 1919 v opombah je treba popraviti v 1929!

Ludovik Mrzel: *Luči ob cesti*. Črtice. 1932. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Tiskarna sv. Cirila v Mariboru. Str. 188. Cena vez. 50 Din.

V zbirki domačih pisateljev nam je Jugoslovanska knjigarna predstavila svojevrsten lik Ludvika Mrzela, ki zasluži med povojno generacijo posebno pozornost radi svoje izrazite posebnosti. 54 črtic, ki so nanizane v »Luči«, »Za člove-

kom« in »S ceste«, očituje avtorjevo bistroglednost, ki ne izgreši najneznatnejšega pojasa v vsakdanjem življenju in ga podaja s toplim zavzetjem in, če se mu zdi, s prikrito ironijo in sarkazmom, ki pa v tej svoji nakazanosti tembolj jedko žgeta. Beseda Mrzelova je preprosta, vsakdanja, kakor se spodobi za kramljanje. O kramljanju vemo, da pri njem človek ne pazi na stilistične zakone, da govori tako, kakor ravno nanese, ker bi rad vse, prav vse povedal, kar je nameraval in še kar mu je spotoma mimogrede prišlo na misel. Tak je Mrzel v svojem podajanju, ki je le toliko opravičljivo, kolikor gre za feljtonske koserije, ker sicer človek takega stila, ki je pravi barbarizem, ne prenese!

Milo Urban: *Živi bič*. Roman. 1932. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Leposlovna knjižnica 9. Prevedel dr. Franco

Stele. Tiskala Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. Str. 418. Cena vez. 85 Din, broš. 75 Din.

V lanskem Mentorju nas je peljal prof. I. Dolenc »Med Slovake« in nam pokazal mimogrede njihovo zemljo in njihovo življenje, njihovo prošlost in njihov razmah v narodni državi. Letos nam je v Leposlovni knjižnici dr. Fr. Stele s prevodom Urbanovega »Živega biča« približal še bolj Slovake, katerih usoda je tako zelo podobna naši. Narod, ki se je pred vojno s težavo boril za obstanek, in je njegova literatura služila predvsem cilju samoobrambe in samoohranitve, živi zdaj svoje svobodno življenje in se udeležuje, da je veselje. L. 1914, so imeli še en sam dnevnik, njihova vodilna revija

»Slovenské Pohľady« je štela 400 naročnikov, posamezna izdana knjiga je mogla upati na 600—800 naročnikov, leta 1918. je deset periodičnih listov, a danes imajo že okrog 200 periodičnih listov, 10 dnevnikov, Slovenské Pohľady se ponašajo s 3000 naročniki, Matica Slovenská s 13.000. Spolok sv. Vojtecha (sličen naši Mohorjevi družbi) šteje že okoli 60.000 in naklada posamezne knjige se giblje med 2500 do 10.000 izvodov. V povojnem slovstvu je Milo Urban (r. 1904) najpomembnejša osebnost, čeprav ne spada med književne revolucionarje. Pisati je začel l. 1920., zajemajoč iz življenja slovaške vasi. Leta 1927. je napisal »Živi bič«, s katerim je zaslovel doma in v inozemstvu. O tem svojem romanu, v katerem mojstrsko riše vaško življenje v letih strahote in v prvih dneh svobode, pravi pisatelj v uvodu k slovenski izdaji — »naj bi bil bolesten krik užaljenega človeškega dostojanstva, bil naj bi svarilni glas tistih, ki ne znajo ali ne morejo govoriti. Dokazal naj bi, da je na svetu samo ena prava vera in samo ena prava resnica: vera in resnica tistih, ki bi radi zidali boljšo bodočnost brez solza, brez trpljenja in brez preli-vanja človeške krvi.« To tudi je. Vojna je pustošila vsepovsod enako in pustila povsod enak spomin, ki se zgraža nad njo. Naša zemlja jo je še posebno cutita, pa nam je ob Urbanovi knjigi, kakor bi brali povest naše vasi, naših ljudi iz one groze, ki nam jo je po svoje podal tudi naš Finžgar. — »Živi bič« je prvi del trilogije, druga knjiga — spisal jo je 1930 — je petdelni roman »Hmly na usvite« (Megle ob zori), za letos pa je napovedan tretji del. Prav in lepo bi bilo, če bi dobili v Leposlovni knjižnici celo trilogijo v prevodu dr. Fr. Steleta, ki je ob prvi knjigi pokazal, da je vzoren slovenitelj in se veče meator, kar priča njegov uvod.

Earl Derr Biggers: Kitajčeva papiga. 1932. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Prevedel Fr. Kremžar. Str. 195. Cena vez. 42 Din, broš. 32 Din. — 45. zvezek Ljudske knjižnice je prinesel napeto pisan detektivski roman dobrega kova, ki mora, menim, zadovoljiti slehernega bravca, željnega takega ctiva.

Paul Keller: Cvet naše vasi. 1932. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Prevedla Marija Kmetova. Str. 189. Cena vez. 42 Din, broš. 32 Din.

Tudi ta vaška zgodba, povest Boštjanove Mine in njenega doma, je izšla v Ljudski knjižnici — 46. zvezek. V »Domoljubu« so jo že z zanimanjem brali naši ljudje in nemara je dobila v ponatisu prav toliko hvaležnih bravcev, ker Keller je znal — letos proti koncu avgu-

sta je umrl — pisati ljudske povesti, katerih je že več poslovenjenih.

Jaroslav Durych: Marjetica. Roman. 1932. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Leposlovna knjižnica 8. Pre-

vedel dr. Ferdo Kozak. Tiskala Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. Str. 174. Cena vez. 50 Din, broš. 40 Din. — Čudovita knjiga je »Marjetica«, s katero nam je dr. Kozak predstavil in prestavil Jaroslava Durycha, najpomembnejšega sodobnega češkega pisatelja, o katerem smo brali, da je po svojih velikih uspehih delih odložil pripovedniško pero in motri poslej le še eseistično javljanja in težnje duhovnega dejstvovanja. Snov tega izrednega romana? Kar s Kozakovo besedo, kakor je kratka, vam jo povem, ker drugače se skoroda ne da zajeti v svoji mistični odmaknjenosti, čeprav je življenjsko verno podana. Marjetica-Sedmikraska je devica, ki jo mladi mož sedemkrat sreča — po vsakem srečanju jo išče z večjim hrepenenjem — in vsakokrat se mu razodene v drugi, novi, porazni lepoti. Sedem lepot in vendar ena sama — simbol moškega hrepenenja po ženi, hrepenenja po utelešenju božje lepote na zemlji; človek jo najde in zgreši, jo išče in bega za njo, jo sreča v hipnem pozdravu in se zopet odmakne od nje, dokler po težkih bojih in dvomih razjasnjen ne najde miru in utešitve v končnem spoznanju in doživetju. Prevod je gladek in lep.

Knjižnica Mladinske matice se razveseljivo množi in vsestransko lepo razvija. Letošnji knjižni dar, ki ga je mladina veselo sprejela v petem letu te prekoristne ustanove našega učiteljstva, obsega štiri knjige. V vrsti rednih edicij so označene s številkami 16—19. Prva knjiga so Kresnice, letnik V., ki ga je uredil priznani

in priljubljeni mladinski pisatelj Josip Ribič. Urednik je zbral v tej knjigi 24 živčih pisateljev, ki pripadajo najrazličnejšim starostim in dobam. Vsak je prispeval po kratek spomin ali zgodbo iz svojih otroških let, vsak po svoje s svojo značilno besedo, da moremo iz vsakega drobca pregledati in soditi njihovo osebnost in posebnost, o kateri govorijo tudi faksimili podpisov. Radovednost mladih bravcev zadovoljijo v nemali meri dalje slike posameznih pisateljev, katere jim predstavljajo naši najrazličnejši upodablajoči umetniki. Albert Širok je v strnjelih vrstah oskrbel podatke o življenju in delu v knjigi sodelujočih. Tako moremo reči, da bodo letošnje Kresnice priljubljena knjiga, ki pride prav osnovni šoli in bo tudi v nižjih srednješolskih razredih dobro služila. Tone in Maksim Gaspari sta prispevala še v besedi in risbi kratek razgled »Po svetlu«, ki kaže najvažnejše dogodke prošlega leta. — Druga knjiga vsebuje drugi del Bevkove avanturistične mladinske povesti. Lansko leto so naročniki spremljali »Lukca in njegovega škorce«, ko sta šla z materjo, ki je na ladji umrla, iz prelepe Vipavske doline v daljno Ameriko, da bi poiskala očeta. Letos, ko »Lukca išče očeta« sam v daljnem svetu, mu sledijo z nezmanjšanim zanimanjem do srečnega konca. »Botra z griča«, ki jo je spisala Kristina Hafnerjeva, zasluži, da bi prišla v sleherno našo hišo, kjer naj bi se sprijaznili z njo otroci in odrasli in se ravnali po njenih naukih, ki jih tako prijetno podaja. V šoli bi prav lahko nadomeščala učno knjigo o higieni in gospodinjstvu. Knjiga, ki je moremo biti res veseli! — Za najmanjše in najmlajše naročnike je Matica izdala četrto knjigo »Življenje hudobne kavke Katke«, ki ga v slikah riše Edo Držaj. Samo naslove posameznih poglavij nam je povedal, zgodbo o kavki pa bere vsak sam po svoje s slik in pokaže pri tem svoj večji ali manjši pripovedniški talent.

To so za l. 1932. knjige, ki jih je izdala in založila Mladinska matica JUJ — sekcija za dravsko banovino in jih je natisnila Učiteljska tiskarna v Ljubljani.

Ch. Nodier: **Janez Zbogar**. Zgodovinski roman. Poslovenil Fr. Robar. Gorica 1932. Izdala književna založba »Sigma« v Gorici. Tiskala Katoliška tiskarna v Gorici. Str. 115. Cena L. 2:20. — Charles Nodier se je rodil 1780 v Besançonu in živel voharno življenje. Čeprav je bil napoleonov nasprotnik (1804. se je v neki pesmi norčeval iz njega in bil zato zaprt), ga je vendar pozneje sprejel cesar v državno službo in ga imenoval septembra 1812 za knjižničarja v Ljubljani, glavnem mestu Ilirije. V Ljubljano je prišel Nodier v za-

četku l. 1813. in poleg svoje službe urejeval še »Télégraphe officiel«, uradni vestnik francoske vlade v Iliriji. Po osmih mesecih, avgusta 1813., so morali Francozi iz Ljubljane in tudi Nodier se je preselil s svojim listom v Trst, odkoder je čez mesec dni odpotoval v Francijo, kjer se je nastanil v Parizu in se poslej posvetil skoraj izključno le pisateljevanju. Ob njem, ki je spisal mnogo leposlovnih, prirodopisnih, zgodovinskih in političnih del, so se zbirali v prvi polovici 19. stoletja najpomembnejši francoski pisatelji. Umrl je l. 1844. — V času, ko je živel Nodier v Ljubljani, je bilo pri nas kar živo rokovnjačev, katerim je napovedal prvi ilirski guverner maršal Marmont pravo vojno in jih v glavnem iztrebil. Dne 20. januarja 1813. je bral Nodier v Telegraphu poročilo o sodbi proti petim razbojnikom, med katerimi sta bila tudi dva Zbogarja. Romantika so neverjetne in grozne zgodbe o naših rokovnjačih zanimali in leta 1818. je izšel v Parizu »Jean Sbogar«, rokovnjaški roman iz naših krajev. Nodier je posadil svojo rokovnjaško četo v devinski grad, odkoder je strahovala vso kraško obalo in Istro. Njen poglavar je živel dvojno življenje: kot glavar rokovnjačev Zbogar in kot bogat, izobražen, skrivnosten tujec Lothario v Benetkah. V Lotharija se zaljubi lepa Istranka Antonija. Bolj ko se protivi Zbogarju, bolj jo privlači Lothario. Ko končno spozna, da je to ena in ista oseba, ji poči srce. — Pravi primer zgodbe iz časa romantike z vsemi njenimi značilnostmi! Slovence je ta roman že od nekdaj zanimal — prvi prevod je že davno pozabljen — zato ni nič čudnega, če so Goričani zopet segli po njem. Robarjev prevod je morda točen, a jezikovno gladek ni. Značilno za razmere, v katerih živijo naši bratje ob Soči, je, da je morala založnica prelepiti slovensko Gorico z uradno — Gorizia! — Naloga: Kaj, ko bi kdo primerjal »Janeza Zbogarja« z Jurčičevimi »Rokovnjači«?

Rado Bednark: **Goriška in tržaška pokrajina v besedi in podobi**. Izdala književna založba »Sigma« v Gorici 1932. Tip. fratelli Mosetti Trieste. — Str. 216. — Cena L. 6:80 — O svojem delu pravi avtor: »Pričujoči spis naj po skromnih močeh poda strnjeno sliko goriške in tržaške pokrajine s sosednjimi kraji. Naj nauči spoznati domače kraje in budi na nje toplo misel, porojeno v sveti zavesti, da se nit vsega življenja razpleta le med Bogom in rodno grudo.« Hvalevreden namen! V prvem delu nam pisatelj predoči v splošnem pregledu lego in obseg, površinske oblike, njihove sestavine, nastanek in razvoj, dalje vodovje, klimo, gospodarske razmere, selišča ter še socialni ustroj pre-

bivalstva s cerkveno in upravno razdelitvijo dežele. V drugem delu sledijo opisi krajev z izleti Po Vipavski dolini, Med Brice, k Pivki, na Kras in v Gore, tretji del pa vsebuje uradni pravopis imen, s katerimi hočejo zabrisati sedanji gospodarji slovenski značaj obeh pokrajin, in še navaja uporabljeno slovstvo. Nešteto slik — nekateri klišeji so kaj slabi — ilustrira tekst, ki je z ljubeznijo pisan, a vendar neizpoljen. Knjigo priporočamo vsem, zlasti pa onim našim rojakom, ki so morali zapustiti rodno zemljo!

Dr. Lovro Sušnik: Akademski poklici. Navodila za izbiro stanu. S sodelovanjem strokovnjakov sestavi: — — — Ljubljana 1932. VIII + 384 strani. (Format 15×23.) — Ze več časa se v naši javnosti s skrbjo razpravlja vprašanje, kam z obilico šolane mladine. Odkar je pritiskala še gospodarska kriza, se čedalje pogosteje pojavljajo tožbe o »hiperprodukciji inteligence«, tako da je ogrožen celo nadaljnji obstoj večjega števila srednjih in drugih šol.

Kaj je v resnici na stvari, pove ta knjiga. Izhajajoč z edino pravilnega stališča, da je treba predvsem smotreno in podrobno preiskati položaj v vseh smereh, osvetli resnično stanje v vsej dolgi vrsti višjih poklicev na osnovi izjav številnih strokovnjakov in najnovejših statističnih podatkov. Tako se pokaže precej drugačna slika, iz katere je jasno razvidno, kje je še dosti možnosti.

Sploh je glavni namen »Akademskih poklicev« biti v pomoč dijaštvu pri izbiri poklica. — V prvem, splošnem delu obravnava knjiga izčrpno in z upoštevanjem vseh glavnih vidikov (tudi najnovejših: psihotehnika, poklicne posvetovalnice i. dr.) problem izbire stanu, ki je prvotne važnosti za vsakega mladega človeka. V ta namen so prikazani glavni stanovi (samostojni, uradniški in zasebni nameščenski) z njihovimi dobrimi in slabimi stranmi (delovni okvir, zakonodaja, splošno stanje itd.). Dalje je podan tu — prvič pri nas — celoten pregled našega akademskega naraščanja doma in na tujem po fakultetah odn. strokah. Obširno poglavje je posvečeno tudi čedalje bolj perečemu vprašanju študija in zaposlitve ženske mladine. Sledi pregled domačih in tujih visokih šol, ki so za nas količkaj važne, povrhu pa še prikaz drugih šol pri nas (zlasti strokovnih).

Vse to je bogato dokumentirano s statističnim materialom in podprto z obširnimi navedbami domačih in tujih virov; pridejan je h koncu še obsežen seznam literature.

V posebnem delu slede opisi po edinih akademskih poklicih po sle-

dečih vidikih: značaj dotičnega stanu, njegova prednosti in težave, posebne lastnosti, ki so potrebne zanj, potek študija in vrste izpitov, migljaji glede specializacije in vrste dela, gmotne prilike, izgledi za namestitev (tudi za ženske), stanovska družstva in njih glasila i. sl.

Sodelovali so s prispevki o posameznih poklicih mnogi veščaki. Vrh tega so članki plod vsestranskih poizvedovanj oz. anket pri raznih predstavnikih teh stanov pa dolgega študija zadevne literature. Ozirajo se ne le na Slovenijo, ampak na razmere v vsej državi. V tem oziru je to edinstveno delo ne le pri nas, temveč v vsej Jugoslaviji. Delo iz skupnosti za skupnost, za boljši prospek posameznika in celote. Tako odpira množino čisto novih pogledov v ta raznoliki in mladini — pa tudi večini starejši — malo znani svet akademskih poklicev.

S to knjigo je podana naši mladini osnovna možnost za res premišljeno izbiro poklica. Poslej si bo težko misliti dijaka, ki je ne bi vzel v roke, preden zapusti srednjo šolo in se za trdno odloči za določeno pot skozi življenje.

A tudi starši in vzgojitelji dobe s tem prepotreben pripomoček, da bodo mogli bolj smotreno svetovati mladini pri tej važni odločitvi.

»Akademski poklici« pa niso le priročnik za neposredno prizadete, marveč bodo vsakemu izobražencu razširili obzorje in mu nudili globljih spoznanj pa pravilnejša presojanja življenja v lastnem in drugih poklicih, saj je tu zbrano bogato gradivo iz duhovnega, tvarnega in socialnega snovanja za vsakogar v pre mnogih ozirih poučno. Tudi gre knjiga tuintam preko okvira le akademskih poklicev ter poda v več primerih celoten pregled ozir. vse stopnje dotičnega stanu.

Po sistematični obdelavi in vsestranski orientaciji bodo ohranili »Akademski poklici« kot važno kulturno in socialno delo nedvomno trajno vrednost.

Opisani so sledeči poklici:

I. **Akademška kariera** (visokošolski profesor i. dr.).

II. **Bogoslovje**: 1. Duhovnik, 2. Redovnik, 3. Misiionar, 4. Posamezni redovi pri nas (12 člankov).

III. **Modroslovje**: 1. Profesor, A) O profesorskem poklicu, B) Priprava in službovanje (a) za splošne srednje šole, b) za strokovne šole, 2. Bibliotekar, 3. Muzejska, arhivarska in konservatorska stroka, 4. Razne druge možnosti.

IV. **Nega zdravja**: 1. Zdravnik, A) O študiju medicine, B) Razne vrste zdravniškega udejstvovanja (a) Nadaljnja izobrazba, b) Javne službe, c) Zdravniška praksa, č) Socialno-medicinska in higien-

ska služba, d) Stanovska organizacija, 2. Zobni zdravnik, 3. Veterinar, 4. Lekarnar.

V. Pravo, narodno gospodarstvo in socialna politika: 1. Pravniški študij, 2. Sodnik, 3. Državni tožilec, 4. Notar, 5. Odvetnik, 6. Političnoupravna služba, 7. Občinska uprava, 8. Finančnokoncepčna služba, 9. Uprava državnih monopolov, 10. Glavna kontrola, 11. Diplomatsko-konzularni poklic, 12. Časnikar, 13. Pravniki v gospodarstvu, 14. Narodni gospodar, 15. Socialna zaščita, 16. Statistika, 17. Zavarovalništvo.

VI. Tehnika in proizvodnja: 1. Splošni pregled, 2. Pooblaščen inženjerji in arhitekti, 3. Arhitekt, 4. Gradbeni inženjer, 5. Strojni in elektroinženjer, 6. Ladjedelški in zrakoplovski inženjer, 7. Kemik, 8. Geodet — geometer, 9. Kulturni tehnik, 10. Agronom, 11. Gozdarski inženjer, 12. Rudarski in topilniški inženjer.

VII. Trgovstvo, denarstvo in promet: 1. Komerčialist, 2. Bančni uradnik, 3. Poštna služba, 4. Železniška stroka, 5. Trgovska mornarica, 6. Rečna plovba, 7. Zrakoplovstvo.

VIII. Umetnost: 1. Likovna, 2. Glasbena in gledališka, 3. Leposlovna umetnost.

IX. Vojaštvo: 1. Vojaščina kot poklic, 2. Častnik vojne mornarice, 3. Akademski poklici v naši vojski in mornarici.

Znatne podpore plemenitih dobrotnikov so omogočile to obsežno in dragoceno delo — vezano v platno in umetniško opremljeno — po tako izredno nizki ceni, da si jo res lahko nabavi vsakdo, kogar ta vprašanja zanimajo.

V subskripcijskem roku je stala knjiga v založništvu 28 Din, po pošti 33 Din, pozneje pa 40 Din. Čeprav je bila naklada primeroma visoka, je vendar že pošla in je prav te dni dotiskana druga, izpopolnjena izdaja. Kdor je zamudil prvo izdajo, naj ne zamudi druge in naj se pravočasno naroči nanjo pri založništvu: Slovensko kat. akad. starešinstvo, Ljubljana, Miklošičeva cesta 7, pritličje.

Kongregacijski dijaški koledarček. Šolsko leto 1932-33. Cena za dijake 6 Din, za nedijake 8 Din. Izdali voditelji slov. dijaških kongregacij. Založila »Naša Zvezda«. Tiskarna »Slovenija« v Ljubljani. Priročen koledarček v lepi opremi z mikavno in poučno vsebino! Ob mesecih posrečene drobne štirivrstičnice, P. priobčuje lepo zborni »Pesem katoliške mladine«, kateri sledijo sestavki o zgodovini dijaških Marijinih kongregacij pri nas in v inozemstvu, o njihovem programu in še o ciril-metodijski ideji ter opis Vatikanskega mesta. Dr. Ivan Grafenauer kaže, »Kako naj katoliški dijak motri umetnost«. Tem sestavkom sledi »Naša zemlja v številkah«, ki bodo gotovo dobro služile, kakor tudi nasveti za »Prvo pomoč«, ki jih je napisal dr. Lud. Kožuh. Prav bodo prišle pa

tudi prazne strani, katerih ni malo, a se bodo do konca leta gotovo napolnile in budile mogoče še kdaj pozneje lepe spomine! Priporočamo!

Dr. Janko Pretnar: Dictionnaire français-slovène (Francosko-slovenski slovar), II. izdaja. Založila Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana 1932, 608 strani. Cena 85 Din. — Nove politične zveze, sponšana reakcija proti vsiljevanju germanske kulture in v zvezi s tem sprememba učnega načrta zlasti v srednjih šolah: vse to je povzročilo, da se je po vojni učenje francoskega jezika v naših krajih razmahnilo z neobičajno silo. Pojavila se je seveda nemudoma zahteva po primerljivih učnih pripomočkih. Zlasti smo potrebovali dobrega slovarja. Dr. Pretnar, ki se je lotil tega težavnega dela, je moral načeti ledino. Vendar je s pomočjo francoskega instituta v Ljubljani l. 1924. postavil v svet svoj »Francosko-slovenski slovar«, kateremu je leta 1925. v založbi Jugoslovanske knjigarne in s pomočjo francoske vlade sledil Kotnikov »Slovensko-francoski slovar«. Kdor se je pečal s francosčino, je tako mogel razpolagati z dvema, za naše razmere odličnima pomagaloma. Da je občinstvo pridno segalo po Pretnarju, dokazuje dejstvo, da je pred kratkim zagledala beli dan že druga izdaja tega slovarja.

Ta pojav na področju naše leksikografije velja zabeležiti in to tem bolj, ker dela čast ne samo prireditelju, temveč v polni meri tudi založnici in tiskarni. Format v platno vezanega Pretnarjevega slovarja je izredno priročen, papir pa je dovolj tenak, da knjiga kljub visokemu številu strani ne presega srednje debeline. Besedni zaklad je v primeri s prvo izdajo temeljito izpopolnjen, tako da bo vsakomur pri obdelovanju poljubnega francoskega teksta pripomoček neprecenljive vrednosti. Zlasti seveda to velja za učečo se mladino in za samouke, ki jim bo Pretnarjev slovar zvest drug in svetovalec.

Slovar je zgrajen izredno racionalno ter je zato pregleden, zgoščen, jednat. Tej njegovi arhitektonski vrlini je tiskarna znala podeliti kar najprimernejšo obliko. Francoske besede so podane v debelem tisku, v oklepaju sledi fonetska transkripcija, ki uporablja v glavnem znake mednarodne fonetske zveze, se pa iz poljubno-praktičnih razlogov izogiblje preveč rigoroznih, le specializmom dostopnih znakov. Slovenski pomen francoske besede je natisnjen v normalnem knjižnem tisku — zgledi, fraze, idiotizmi pa v italiki. Na pomenoslovni strani nudi slovar vse, kar se more zahtevati od knjige, ki so ji stavljene gotove meje. Slovenska sinonimika je tako obilna, da bo

dobro služila tudi prevajalcu. Iskanje neznanega izraza je izredno lahko radi prve in zadnje besede, ki je natisnjena na čelu vsake strani. Razveseljivo je deistvo, da so popravki in dodatki zelo maloštevilni, vseh skupaj jih je le eno in dvajset.

Z ozirom na povedano bi mogli smelo trditi, da Pretnarjev »Francosko-slovenski slovar« zavzema najodličnejše mesto med priročnimi slovarji, ki jih doslej premore naš knjižni trg. Jugoslovanska knjigarna si je z založbo tega dela nedvomno stekla velikih zaslug za povzdigo studija francoščine med Slovenci.

Naši zapiski.

Grob sv. Metoda.

Se še spominjate? Lansko leto smo v našem listu na str. 32 (v potonisu Med Slovaki) poročali, da iščejo v Velehradu grob sv. Metoda. Izrekli smo mnenje: »Kraj, kjer bi se našel grob sv. Metoda, bi bil veliko skupno svetišče za vse Slovane.« Ni še minilo leto dni od tega, kar smo to pisali, ko beremo v Slovence z dne 6. julija 1932, da so — grob sv. Metoda našli, in sicer res v Velehradu. V bližini tega mesta so namreč izkopali velik nagrobni kamen, v katerega so bila vklesana znamenja škofovskega dostojanstva: mitra in palica. Na kamenu je bil napis: Sanctus Methodius. Tako so o najdbi obvestili državno arheološko komisijo v Brnu in v Pragi. Kamen bodo dvignili iz zemlje šele ob navzočnosti teh komisij. Ako so starinoslovci mnenja, da je to res grob velikega slovanskega apostola in prosvetitelja, bodo o tem brezdvomno izšle temeljite razprave in bo tudi naš list o njih poročal.

Z vprašanjem, kje je grob sv. Metoda, je več ali manj v zvezi tudi drugo zelo važno vprašanje, ki do današnjega dne ni nesporno rešeno: kje je bilo glavno mesto velikomoravske države? Ni sicer neobhodno potrebno, da je v kaki državi v istem mestu sedež najvišje cerkvene in državne oblasti, pač pa je to običajno in zelo verjetno. Kakor je našim bravcem znano, sodijo nekateri učenjaki, da je stoloval Svetopolk v Devinu (slika v lanskem Mentorju na str. 30 in 31), drugi so pa mnenja, da v Nitri (slika v istem Mentorju na str. 32); Aškerc se pa drži najbolj razširjenega nazora, da je bilo Velehrad središče države. Če bi se sedaj še ugotovilo, da je bil sv. Metod pokopan v Velehradu, bi bilo vprašanje Svetopolkove prestolnice pač s precejšno gotovostjo rešeno.

Za Velehrad govori tudi dejstvo, da so tam našli mnogo dragocenih predmetov iz 9. in 10. stoletja, ki so starejšega izvora

nego izkopanine v Devinu. (Slovenec z dne 20. julija 1932.) I. D.

Sv. Frančišek Saleški.

Nedavno umrli slovstvenik V. Bérard je predlanskim pisal F. Henrionu: »Sveti Frančišek Saleški je pisec, ki je storil največ uslug našemu jeziku: on pomeni vhodna vrata v 17. stoletje. Uvod v pobožno življenje, recimo rajši uvod v francoščino.« Ta Introduction à la Vie dévote iz l. 1619. se je v prvotni izdaji ohranila v enem samem izvodu. Čuva ga benediktinska opatija Belmoutska v Angliji. Fabius Henrion ga je dal v celoti fotografirati. Že 1893. so vizitandine v Auecvu poskrbele mojstrsko izdajo Frančiških zbranih del, OEuvres complètes, letos pa je F. Henrion objavil Uvod po prvotnem besedilu, tako da bodo imeli z njim veselje številni občudovalci »cerkvenega doktorja« in »zavetnika katoliških pisateljev«. Ta poslednji naziv mu je namreč nedavno podelil papež Pii XI. »Morda jim je hotel s tem namigniti,« ugiblje Georges Goyau, »da je boljša milina nego sila, kadar hočemo uspešno služiti svetlim in vedrim resnicam.« Prilastek »doctor Ecclesiae« pa je sv. stolica ženevskemu škofu podelila l. 1877. Cr.

M. Maeterlinck.

Debelih 40 let je, odkar je dal med ljudi zvezčič pesmi z naslovom Serres chaudes (Silnica, t. j. rastlinjak ali toplotnik, kjer se rastline z ojačeno toploto silijo bolje uspevati; ali pa naj mislim ob silnici na silje = poljski sadeži, stran?). Svoje misli in čustva izraža s simbolom, z alegorijo, namigavanjem. Ta poezija je bila tainostna, vendar ne mračna. Ko je izšla La Princesse Maleine, jo je O. Mirbeau pozdravil z navdušenim članom. Maeterlinck, močeni tvorec igrokazov, ki zavzemajo danes odlično mesto v dramski umetnosti, se je pokazal v njej kakor v poznejših delih: Vsiljivka, Monna Vanna, Modra ptica, Pelléas in Melisanda, moralista in modrijana, kakršnega občudujemo v filozofskih knjigah: Zaklad ponižnih ali pa Pokopani hram. Z genljivo tesnobo se tu belgijski mislec izprašuje o skrivnostih duše in o tajnostih onostranstva.

Maeterlinck pa se je zanimal tudi za prirodoslovne vede, zlasti rastlinstvo in žužkoslovje. Njegovo »Življenje čebel« imamo v slovenščini kakor nekatere drame. Omenjalo se je pri nas tudi njegovo Življenje termitov (belih mravelj). Letos pa nam je neutrudni iskalec poklonil celo delo L'Ariqueté de verre, razpravo o drobenem pajkovcu, po latinsko

argyroneta aquatica nazvanem. Ta drobnič živi pod gladino stoječih vod. Da si omogoči to nenavadno bivanje, si je povodni pajek izumil skafander, potapljalnico. Prebrisana živalca se ovije v prosojno skleničico, v nekakšno maslino iz pokositrenega kristala, ki pa je v resnici prozoren zračni mehurček, in si tako zgradi na dnu vode nepredorno stanovanje, slično naprstniku iz bele svile, prevlečene s prosojnim loščem. To stanovanje je hkrati jedilnica, čakališče ali preža, svatbena čumnata in gnezdo za njene mladiče. Z Maeterlinckom opazujemo vse to divno, raznotero početje z izredno točnostjo, preden se sproži vir njegovih preudarkov. Je li nagon ali razum, ki je navadil pajka, da se odene s potapljaškim pristojem in si zgradi potapljaški zvon? Maeterlinck razdvoje (dilema) ni rešil, ampak samo pokazal nje zanimivost. Ako žuželka ni pametna, odkod ji prihaja ta iskrica, ta žarek luči? Tako razglaba pisatelj, medtem ko v bokalu opazuje delovanje sedmerih pajkov, prinesenih z avijonom iz Bruslja. Cr.

Comité Hispano — Eslavo.

Španci so spoznali velik pomen slovanstva, zato so v Madridu lani ustanovili gorenje društvo, pri čemer jim je šel na roko čsl. poslanik prof. dr. Kybal. Ob koncu leta je bilo 69 članov in knjižnica z 221 zvezki. Predsednik Don Ramón Menéndez Pidal. Doslej sta se vršila 2 ruska in en češki jezikovni tečaj, proslava Komenskega, večer slovaških narodnih pesmi, predavanje o ČSL itd. Pomembna ustanova za evropsko vzajemnost in sploh za svetovno omiko.

Karel pl. Linné

Je 1732 ob velikih naporih prepotoval vso Laponsko. Plod tega raziskavanja je bila knjiga »Flora Laponica«. Pozneje je objavil še celo vrsto latinskih del o rastlinstvu. Dve leti po njegovi smrti († 1778) mu je Fr. Calvert, baltimorski baron, izdal v 10 izvodih hvalnico: »Gaudia poetica, latina, anglica et gallica lingua composita Ao. 1769«, ki nosi posvetilo: »Linneo optimo sapienti sagaci totius Europae oraculo, ornamento Regni Suecici viro nobilissimo Fridericus de Baltimore ... D. D. D.« Britski Muzej hrani zadnje 3 primerke tega redkega izdanja.

Malum non est malum — jabolko ni slabo.

Prof. Von den Velden je z bakteriološkimi preiskavami ugotovil, da jabolčna kislina človeškemu telesu jako godi. Olupki imajo obilo koristnih in učinkovitih vitaminov. Bakteriološko je dokazano, da čežana v črevih deluje kot imenitno razkužilo, ne da bi zatirala cepljivke ali klič-

nice, ki so potrebne za pravilno prebavo. Omenjeni profesor našteva iz svoje prakse primere, kjer so si po dvodnevem lečenju s sadjem ljudje ozdravili grizo (krvavico). Cr.

V. Victoroff-Toporoff: Rosica et societica.

Pod tem latinskim naslovom je letos izšla v Saint-Cloudu bibliografija ruskih del v francoščini od 1917 do 1930 o Rusiji in Sovjetiji. Našteva 1312 števil, a še ni popolna. Glede prevodov stoji na prvem mestu Dostojevskij (21), nato Čechov in Gorkij po 16, Turgenjev 14, L. Tolstoj 13, Gogol in Merežkovskij po 10, Puškin 8, Kuorin in Ehrenburg po 5 del itd. Pod ruskim volivom stoji 68 francoskih pisateljev: Auct. Kessel, Barbusse, Carco, Durtain, Mac-Orlan, Moraud i. dr. Cr.

Kaj pomeni beseda Peca?

Ne vem, porečeš. Čuj! To ime razlaga naše ljudstvo že samo s tem, da imenuje to goro tudi Péčice, to je majhne peči. Peca ima namreč zelo širok gorski hrbet; če ga gledaš iz nižine z juga, boš videl, da sega mecesen in drugo drevje skoro do vrha; tam, kjer ponehava rastlinstvo, je pa »peč« pri »peči«. (Del tega gorskega hrba nam kaže naša slika.) Badjura (Vodič kroz jugoslovenske Alpe) označuje »peči« kot »romantične skalne prizore« in jih našteva 15; imamo Peč nad Babjim zobom, Debelo peč, Žagano peč, Krvavo peč, Vranjo peč itd. Najbolj znana med njimi je »rateška« Peč, na kateri je meja treh držav. Peč se pa reče v češčini »pec«; imamo torej zanimiv jezikovni pojav, kako se jezik Slovencev na severu približuje češčini. Ko sem bil pri Mihelovih, me je presenetilo, da so govorili, da bodo šli ponoči k mrliču »modlat«; tudi Čehi namreč ne molijo, ampak »se modlijo«. I. D.

Šola in dom.

Učni uspehi na naših srednjih šolah. Že skozi nekaj let prinaša »Slovenec« koncem vsakega šolskega leta pregled učnih uspehov na naših gimnazijah in učiteljskih. Tako je prinesel tudi letos dne 28. junija tako preglednico za vseh naših 15 gimnazij in 7 učiteljskih, torej za 22 zavodov. Na teh zavodih je študiralo 9988 učencev in učenk. Od teh jih je izdelalo z odličnim uspehom 824, s prav dobrim 2966, z dobrim 3095; popravni izpit jih je imelo 1799, padlo jih je natančno 1200, neredovanih je ostalo 122. Če bi hoteli to statistiko izraziti v odstotkih, bi našli tole sliko: na vsakih 100 učencev in učenk pride povprečno 8 odličnjakov, 30 prav dobrih in 31 dobrih; 18 jih ima popravni izpit, 12 jih pade, eden pa ostane neoce-

njen. Koncem šolskega leta izdelata dobri dve tretjini ali pičlih 69 odstotkov, ne izdelata pa pičla tretjina ali 31 odstotkov.

Seveda so pa na posameznih zavodih ti odstotki zelo različni. Odličnjakov ima n. pr. največ klasična gimnazija v Št. Vidu, kjer je skoraj vsak peti učenec odličnjak (19 odstotkov); imate pa tri zavode, na katerih število odličnjakov ne znaša niti cele štiri odstotke: to so: I. realna gimnazija v Ljubljani (3,58 odstotkov), realna gimnazija v Ptuj (3,50 odstotkov) in moško učiteljsko v Mariboru (3,4 odstotkov). Izdelalo je največ učenek na zasebnem učiteljskem pri uršulinkah v Ljubljani, namreč 100 odstotkov, to se pravi: vse. Najmanj jih je izdelalo na I. drž. realni gimnaziji v Ljubljani, namreč 55,94 odstotkov, torej samo dobra polovica. Samo dobrih 58 odstotkov je izdelalo tudi na gimnazijah v Kranju in Novem mestu, pičlih 59 odstotkov pa na gimnaziji v Murski Soboti. Popravni izpiti so delali največ skrbi Kranjčanom, kjer ga je imel vsak četrti učenec. Definitivno jih je pa koncem šolskega leta največ padlo na I. drž. realni gimnaziji v Ljubljani, namreč 23,34 odstotkov; dobra petina je padla tudi v Novem mestu (21,62 odstotkov).

Ali so učni uspehi na kakem zavodu podpovprečni ali nadpovprečni, to razvidi sedaj lahko vsakdo na podlagi letnega poročila svojega zavoda. Kdor pa hoče posamezne zavode primerjati med seboj, naj žrtvuje koncem šolskega leta dinar za »Slovenca«: ta list prinaša namreč to statistiko na Vidov dan že pet let in jo bo gotovo prinašal tudi še znanprej.

Če bi končno hoteli odgovoriti še na vprašanje, ali so ti uspehi ugodni ali ne, bi bilo naše mnenje tole: brezpogojno je treba označiti uspeh kot prav ugoden na tistih zavodih, na katerih je število odličnih in prav dobrih učencev (skupaj vzeto) večje od števila dobrih in padlih učencev, oz. učenek. Takih zavodov je bilo šest, in

sicer vseh petero ženskih učiteljskih, od ostalih zavodov pa samo klasična gimnazija v Št. Vidu, ki šteje 69 odstotkov odličnih in prav dobrih učencev, vseh ostalih pa samo 31 odstotkov.

I. D.

Pomenki.

Blagomir Potoški, Novo mesto. Pesmi so slabe, ker ni v njih ne čustvene razgibanosti ne oblikovne dognanosti. Mogoče Vam kdaj pozneje dokažem vse to, kakor želite, a to pot radi pretesnega prostora ne utegnem. Proza je boljša in jo prihranim za pomlad. Glede Vaše želje, da bi bil Mentor bolj dijaški, Vam tudi ustrezem, ko bom imel iz Vaših vrst dovolj dobrih prispevkov. Sicer mislim, da se ne boste mogli pritoževati, če Vam povem, da je bilo med lanskimi sotrudniki — 21 dijakov in 14 drugih.

F. N., Ljubljana. Pričakoval sem kaj boljšega. V »Trenotku« je samo prva kitica dobra, drugi dve pa sta tako slabi, da jima res nisem mogel pomagati. Če se še oglasite, bi rad več!

Andrija S., Ljubljana. Pesmi kar lepo pustite, ker poslani pričata, da »iz mokrocvetočih rožic poczij« težko kdaj spletete kak venec! Ostanite le pri prozi, ki Vam gladko teče, čeprav »Spoznanje« in »Vrnitev« nista taka, da bi ju mogel priobčiti.

Ažmanov, Smolnik. Prevoda sta kar lepa, a da bi ponovno prinašali »Polikratov prstan«, ki ga je priobčil, kot veste, že Pregelj nekoč v Mentorju, ne gre, one Voglove pa tudi ne kaže prinašati, ker ni nič posebnega, dasi bi utegnili vzbuditi zanimanje. Druge se lepo bero, a so vsebinsko preplehke in vsakdanje. Oglasite se še!

M. B., Straža. Dve, tri porabim. Pošljite še kaj, čeprav Vam nisem nič odgovoril. Mogoče bom o priliki le napravil izjemo, ko ste že priložili znamke!

Mentor vabi, Mentor kliče, Mentor prosi

vse svoje dosedanje prijatelje in naročnike, da bi mu ostali zvesti! Še več! Vsak naj se potruži, da mu pridobi — jubilaru ob dvajsetletnici — kaj novih naročnikov! Kar je takih, ki mu še kaj dolgujejo, naj ne odlašajo in naj čimprej poravnajo zaostalo naročnino! Čimveč bo rednih in vestnih naročnikov, tem bolj jim bosta skušala uredništvo in uprava ustreči z listom, ki bi ga rada še izpopolnila!

ZANKE IN UGANKE

Konjiček.

(Vladimir, Dol.)

P	B	S	A						
L	N	R	R						
E	I	G	A						
I	A	R	E						
E	K	A	P						
V	N	S	O						
O	N	R	Š						
I	J	B	L						
O	Z	D	O	E	K	T	S		
A	K	L	A	A	L	O	E		
T	M	G	B	M	E	T	E		
O	L	O	A	R	G	Š	R		

Iz madžarsko-slovenskega slovarja.

(Dolores, Prosenjakovci.)

Kevély — ponosen	orel — sas
légy — muha	igla — tü
kenyér — kruh	otrok — gyermek
rossz — slab	jajec — tojás
édes — sladek	zajec — nyúl
itt — tukaj	koleno — térd
ott — tam	vrě — korsó
zár — ključavnica	nevesta — menyasszony
atya — oče	škarje — olló
tanító — učitelj	okno — ablak
leány — dekle	izba — szoba
kép — slika	osel — szamár
világ — svet	jezik — nyelv
láb — noga	eden — egy
anya — mati	škof — püspök

V besedah tiči znan pregovor!

Črkovnica.

(M—b.)

- a
- aaa
- aaaaa
- aaceeeeg
- gggiiiiiii
- jjjjjlllllll
- mnnooooop
- prrrrrsss
- sstuu
- vvv
- v

Vodoravne besede značijo: 1. soglasnik, 2. stran neba, 3. bolezen, 4. knjiga, 5. žensko ime, 6. 7. pismo, 8. vas na Notranjskem, 9. dlaka, 10. del voza, 11. samoglasnik.

Srednja vodoravna in srednja navpična vrsta se glasita enako.

Skrit pregovor.

Breda Tijoto, Sora.

Razberi znani rek A. M. Slomška!

Rešitev in imena rešilcev prihodnjič.

KNJIGARNA NOVA ZALOŽBA

TRGOVINA S PISARNIŠKIMI POTREBŠČINAMI

R. Z. Z. O. Z.

LJUBLJANA

NA KONGRESNEM TRGU

priporoča dijakom in njih staršem bogato izbiro vsakršnih šolskih in pisarniških potrebščin, vse knjige za šole, zvezke, pisalno in risalno orodje, barve, papir za risanje in za načrte itd., itd.

Kdor kupi za 100.— Din, dobi na izbiro: Podobe iz sanj (Cankar), ali dramo Kasijo (Majcen), ali pesmi Tristia ex Siberia (Mole) kot dar. — Pri Novi Založbi je izšla Literarna veda (dr. Keleminova).

Najstarejša knjigarna Jugoslavije!
Ustanovljena leta 1782

KLEINMAYR & BAMBERG

LJUBLJANA

Miklošičeva c. 16 Telefon 31-33

Največja zaloga tu- in inozemskih knjig in časopisov, muzikalij (not) za vse instrumente, ki jih potrebujete in si jih želite: učne in leposlovne, mladinske, znanstvene itd., knjige v slovenskem, nemškem, francoskem, angleškem in vsakem drugem jeziku. — Originale in prevode grških in latinskih klasikov, enako tudi kompletno »Reclams Universal-Bibliothek«, »Miniaturn Bibliothek« in »Sammlung Goeschen«, športno in šahovsko literaturo itd., kakor tudi vse pisarniške potrebščine.

Torej ne pozabite knjigarne Kleinmayr & Bamberg!

Za nakup šolskih in tehničnih
potrebščin se priporoča
trgovina s papirjem

M. TIČAR

LJUBLJANA

Obvestila.

Uprava Mentorja opozarja vse, ki bi si radi naročili prejšnje letnike, da jih ima še nekaj v zalogi. Letnik 1927/28 (četrti številka manjka) Din 9.—, letnik 1928/29 (celoten) Din 30.—, letnik 1929/30 (celoten) Din 30.—, letnik 1930/31 (brez 11. štev.) Din 8.— in lanski letnik se še dobi.

Poverjenike prosimo, da bi se kakor prošla leta zavzeli za Mentorja ter mu pridobili čim več novih naročnikov, da se bo mogel še lepše razviti. Uredništvo in uprava se bosta potrudila, da bo list ustrezal in nudil naročnikom od številke do številke lepo opremljen izbrano in koristno čtivo. Prosimo tudi, da bi poverjeniki in posamezni poravnali zaostalo naročnino za lanski letnik!

*Kdor kupuje knjige
gre v
Jugoslovansko
knjigarno
v Ljubljani*

Zahtevajte prospekte!

Zbirke žepnih slovarjev in učbenikov / Leposlovne knjižnice / Ljudske knjižnice / Zbirke domačih pisateljev / Zbirke mladinskih spisov / Zbirke »Kosmos« / Možnost mesečnega odplačevanja.

Naročniki knjižnih zbirk uživajo 25% popusta pri nakupu drugih knjig iz naše založbe izvz. šolskih

**LJUDSKA
POSJOJILNICA**

REG. ZADRUGA Z NEOMEJ. ZAVEZO

V LJUBLJANI

obrestuje hranilne vloge po najugodnejši obrestni meri, vezane vloge po dogovoru ter brez vsakega kredita.

Tudi rentni davek plačuje posojilnica sama.

Svoje prostore ima tik za frančiškansko cerkvijo, v lastni palači, zidani še pred vojno iz lastnih sredstev. Poleg jamstva, ki ga nudi lastna palača, veleposestvo in drugo lastno premoženje, jamčijo pri Ljudski posojilnici kot zadrugi z neomej. jamstvom za vloge vsi člani s svojim premoženjem, ki presega večkratno vrednost vseh vlog.

Hranilne vloge znašajo nad
160 milijonov Din

**Trgovske knjige
in šolski zvezki!**

Vedno v zalogi:
glavne knjige, ameri-
kanski journali, štrac-
ce, spominske knjige,
bloki, mape itd.

ANT. JANEŽIČ
LJUBLJANA, FLORIJANSKA 14

Knjigoveznica,
industrija šolskih zvezkov
in trgovskih knjig.

**TISKARNA
SLOVENIJA**

DRUŽBA Z O. Z.
LJUBLJANA
WOLFOVA UL. 1
TELEFON 27 - 55

▲
Izvršuje vsa v tiskarsko stroko
spadajoča dela po zmernih ce-
nah. — Časopisi, knjige, revije,
brošure, vabila, letaki, plakati itd.
Zaloga beležnih koledarjev. —